

บทที่ 3

การพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งของไทยและต่างประเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 มาตรา 93 ของรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้สภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วยสมาชิกจำนวนสี่ร้อยแปดสิบคน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสี่ร้อยคน และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วนจำนวนแปดสิบคนเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 แต่มีส่วนที่แตกต่างกันดังนี้¹

1) การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตที่เรียกว่า “แบบแบ่งเขตเรียงเบอร์” รวมจำนวนสี่ร้อยคน กล่าวคือ การกำหนดเขตเลือกตั้งใหญ่ขึ้น โดยให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง และแต่ละเขตเลือกตั้งจะมีผู้แทนราษฎรได้ไม่เกินสามคน โดยจังหวัดใด มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกินสามคนให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง แต่ถ้าจังหวัดใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินสามคนให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้ง โดยจัดให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามคน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับจำนวนประชากร วิธีการคิดคะแนนใช้ระบบเสียงข้างมาก ในกรณีที่แบ่งเขตเลือกตั้งแล้วไม่สามารถจัดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตเลือกตั้งละสามคนไม่ได้ ให้แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็นเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตละสามคนก่อน แต่เขตเลือกตั้งที่เหลือต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่าสองคน ถ้าจังหวัดใด มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สี่คน ให้แบ่งออกเป็นสองเขตเลือกตั้ง โดยเขตหนึ่งให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สองคน ซึ่งเดิมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การแบ่งเขตการเลือกตั้งจะใช้เขตเล็กโดยแต่ละเขตมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละไม่เกินหนึ่งคน²

¹รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, มาตรา 93-94.

²รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, มาตรา 102.

2) การเลือกตั้งแบบสัดส่วน (Proportional Representative) ให้จัดแบ่งพื้นที่ประเทศออกเป็นแปดกลุ่มจังหวัด แต่ละกลุ่มจังหวัดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากบัญชีรายชื่อได้สิบคนรวมแปดสิบคน โดยการจกกลุ่มจังหวัดให้จัดจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกันอยู่ในกลุ่มจังหวัดเดียวกัน³ การนับคะแนนแบบสัดส่วนนั้นไม่มีเกณฑ์คะแนนเสียงขั้นต่ำที่พรรคการเมืองจะต้องได้รับจึงจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อได้แตกต่างกับการเลือกตั้งแบบสัดส่วนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ใช้เขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้งจำนวน 100 คน และมีการกำหนดให้พรรคการเมืองจะต้องได้คะแนนเสียงอย่างน้อยร้อยละห้าจึงจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากระบบนี้ได้⁴ ทั้งนี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่จำเป็นต้องมีวุฒิการศึกษาถึงระดับปริญญาตรี⁵ ซึ่งแตกต่างกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่บัญญัติห้ามผู้ที่มิได้สำเร็จปริญญาตรีหรือเทียบเท่า เว้นแต่ผู้ที่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาก่อนเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร⁶ และลดระยะเวลาในการสังกัดพรรคการเมืองของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกรณียุบสภาลงเหลือเพียงสามสิบวัน การออกเสียงเลือกตั้งยังคงเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไปใช้สิทธิเลือกตั้งเหมือนดังเช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

กรณีสมาชิกวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติที่มาของสมาชิกวุฒิสภาเปลี่ยนแปลงจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งเดิมมาจากการเลือกตั้งทั้งหมด 200 คน แต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้บัญญัติให้สมาชิกวุฒิสภามีจำนวน 150 คน โดยที่มาของสมาชิกวุฒิสภาแบ่งเป็นสองกรณี กล่าวคือ วุฒิสภามาจากการเลือกตั้งจำนวน 76 คน จังหวัดละหนึ่งคน และวุฒิสภามาจากการสรรหาจำนวน 74 คน⁷

³รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, มาตรา 96.

⁴รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, มาตรา 99.

⁵เรื่องเดียวกัน, มาตรา 102.

⁶เรื่องเดียวกัน, มาตรา 107 (3).

⁷เรื่องเดียวกัน, มาตรา 111.

1. กฎหมายและการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้อง การเลือกตั้งของไทย

สืบเนื่องจากการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรอิสระมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งรวมถึงการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งเสมือนเป็นการใช้อำนาจตุลาการ จึงทำให้เกิดปัญหาการตรวจสอบการใช้อำนาจดังกล่าวของคณะกรรมการการเลือกตั้งเนื่องจากไม่มีบทบัญญัติกฎหมายให้อำนาจองค์กรตุลาการเข้าไปตรวจสอบ การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยชัดเจนเป็นผลให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดเกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้งและวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งเพียงองค์กรเดียว เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีผลใช้บังคับ พบว่ามีบทบัญญัติหลายมาตราในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ยังมีการบัญญัติไว้ชัดเจนว่าอำนาจใดเป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง อาทิเช่น อำนาจในการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งและวินิจฉัยข้อพิพาทต่าง ๆ ก่อนการประกาศผลการเลือกตั้ง เป็นต้น ต่อมา ได้มีการออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งขึ้นมาสามฉบับเพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการเลือกตั้งและมีบทบัญญัติกฎหมายที่บัญญัติให้องค์กรตุลาการในการตรวจสอบการเลือกตั้งและพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีผลบังคับใช้ได้มีการบัญญัติให้องค์กรตุลาการและคณะกรรมการการเลือกตั้งตรวจสอบการเลือกตั้ง ทั้งยังมีการบัญญัติกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งขึ้น เพื่อบังคับใช้ในการดำเนินการจัดการเลือกตั้งและหลายมาตราในกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติให้อำนาจองค์กรตุลาการในการตรวจสอบการเลือกตั้งและพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ดังนี้

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

1) ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเลือกตั้ง⁸ ดังนี้

(1) คดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง และ

(2) คดีเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

กล่าวคือ การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา⁹ ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยเฉพาะกรณีที่มีการประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว โดยเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง เห็นว่า ควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใดให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

เมื่อศาลฎีกาได้รับคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้นั้นจะปฏิบัติหน้าที่ต่อไปไม่ได้จนกว่าจะมีคำสั่งยกคำร้อง ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ (ใบเหลือง) หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใด (ใบแดง) ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในเขตเลือกตั้งนั้นสิ้นสุดลงซึ่งต่อมา ได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 เพื่อรองรับมาตราดังกล่าวไว้ในมาตรา 111 กล่าวคือ เมื่อประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดหรือผู้สมัครผู้ใดกระทำการใด ๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับการเลือกตั้งหรือได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริตโดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณา

ข้อสังเกต บทบัญญัติดังกล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่า กฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งเท่านั้นที่มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา โดยประชาชน

⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 219 วรรคสาม.

⁹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 239 วรรคสอง.

ผู้พบเห็นผู้กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งไม่สามารถจะนำ คดีมาร้องเพื่อให้ศาลฎีกาพิจารณาและวินิจฉัยได้โดยตรง แต่ต้องไปร้องคัดค้านการเลือกตั้งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งจะได้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนว่าบุคคลดังกล่าวกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่

ในส่วนของการคัดค้านการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา¹⁰ บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 240 ได้บัญญัติให้กรณีการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาผู้ใดเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าก่อนได้รับการสรรหา สมาชิกวุฒิสภาผู้ใดกระทำการโดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับการสรรหาหรือได้รับการสรรหามาโดยไม่สุจริต โดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำลงไปโดยฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาฯ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนแล้วเห็นว่าควรสั่งให้เพิกถอนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาผู้ใดให้สมาชิกภาพของวุฒิสภาผู้นั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันที่ศาลฎีกามีคำสั่งและให้ดำเนินการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาใหม่แทนตำแหน่งที่ว่าง โดยการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งเกี่ยวกับการเลือกตั้งมิได้สองกรณี กล่าวคือ

กรณีแรก เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการสืบสวนสอบสวนแล้วเห็นว่าการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 หรือระเบียบ หรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่ไม่ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใดเป็นผู้กระทำหรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าวแต่การกระทำนั้นมีผลให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาผู้ใด มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งจะยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาขอให้มีคำสั่ง

¹⁰รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, มาตรา 240.

ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาใหม่ (ใบเหลือง) กรณีดังกล่าวศาลจะสั่งเพียงให้มีการเลือกตั้งใหม่แต่ไม่เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้ถูกกล่าวหา โดยผู้ถูกกล่าวหาสามารถที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งได้ในการเลือกตั้งใหม่ซึ่ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะจัดการเลือกตั้งขึ้นภายหลังที่ศาลฎีกาได้มีคำสั่งแล้ว

กรณีที่สอง กล่าวคือ กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งสืบสวนสอบสวน แล้วเป็นกรณีที่ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใดเป็นผู้กระทำ หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำ สบับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการดังกล่าว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีกามีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้นั้น และสั่งให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาใหม่ (ใบแดง) กล่าวคือ ศาลฎีกาจะมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งนั้นและมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งด้วย ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งกระทำความผิดจะถูกตัดสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งซึ่ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะจัดดำเนินการขึ้นใหม่ ที่เรียกว่าเลือกตั้งซ่อม

การพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 219 วรรคสาม ได้บัญญัติให้วิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด โดยระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาต้องใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว ต่อมาที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 ระเบียบดังกล่าว มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ กล่าวคือ

บททั่วไป ได้กำหนดให้การพิจารณาและวินิจฉัยคดี ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งต้องเป็นไปโดยรวดเร็วและวิธีพิจารณาคดีใดซึ่งระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มา

ซึ่งสมาชิกรัฐสภา พ.ศ. 2550 มิได้กำหนดไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้¹¹

ในส่วนหนึ่งของระยะเวลาซึ่งได้มีการกำหนดไว้ในระเบียบฉบับนี้สามารถที่จะยื่นหรือขยายระยะเวลาได้ โดยการยื่นหรือขยายระยะเวลาเมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความมีคำขอศาลมีอำนาจยื่นหรือขยายระยะเวลาได้ตามความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม¹²

ในการดำเนินการทางศาลในคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกรัฐสภานี้ ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง¹³

ในส่วนของบริษัททั่วไประเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งฯ ยังไม่ได้มีการกำหนดให้ศาลฎีกายึดจำนวนการสืบสวนสอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณาคดีส่งผลให้ในกรณีที่พยานกลับคำให้การซึ่งเคยให้การไว้ในชั้นสืบสวนสอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ศาลจะต้องสืบพยานใหม่ทั้งหมด และส่งผลให้เกิดความแตกต่างในเรื่องพยานของศาลและคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทำให้ศาลไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งได้คงมีแต่เพียงสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่เท่านั้น

การตรวจรับคำร้องและคำคัดค้าน คำร้องขอให้ศาลสั่งให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกรัฐสภาใหม่ หรือขอให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกรัฐสภาคนใด ให้ศาลตรวจและมีคำสั่งเกี่ยวกับ

¹¹ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกรัฐสภา พ.ศ. 2550, ข้อ 4.

¹² เรื่องเดียวกัน, ข้อ 5.

¹³ เรื่องเดียวกัน, ข้อ 25.

คำร้องภายในสามวันนับแต่วันรับคำร้อง¹⁴ โดยศาลต้องตรวจคำร้องว่า คำร้องได้ยื่นและทำถูกต้องตามแบบที่ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนดด้วยการพิจารณาคดีเลือกตั้งกำหนดหรือไม่ เช่น คำร้องต้องระบุเหตุให้ต้องใช้สิทธิ ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งเหตุผลที่สนับสนุนโดยชัดแจ้งและบทมาตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคำร้องคำขอที่ระบุความประสงค์ให้ศาลดำเนินการและลายมือชื่อผู้ร้อง เป็นต้น และที่สำคัญต้องตรวจว่าคำร้องดังกล่าวอยู่ในอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยของศาลฎีกาหรือไม่

เมื่อศาลได้ตรวจคำร้องซึ่งมีรายการครบถ้วนดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ให้ศาลมีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยและให้ส่งหมายนัดพร้อมสำเนาคำร้องแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือมีคำสั่งแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหามารับสำเนาคำร้องภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด โดยการส่งสำเนาคำร้องหรือคำสั่งแจ้งผู้ถูกกล่าวหาถ้าไม่มีผู้รับหรือไม่สามารถทำได้ ให้ศาลมีคำสั่งปิดหมายไว้ ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำราชการของผู้ถูกกล่าวหาและการส่งนั้นให้มีผลใช้ได้ทันที เมื่อผู้ถูกกล่าวหาได้รับสำเนาคำร้องและยื่นคำคัดค้านภายในเจ็ดวันนับแต่วันรับสำเนาคำร้องแล้ว หรือไม่ยื่นคำคัดค้านภายในเจ็ดวันนับแต่วันรับสำเนาคำร้อง หรือไม่มารับสำเนาคำร้องภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ศาลดำเนินการสอบสวนพิจารณาต่อไปโดยเร็ว ให้ศาลฎีกาแจ้งการรับคำร้องไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภาแล้วแต่กรณีทราบเพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภานั้นหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลฎีกาจะมีคำสั่งยกคำร้อง¹⁵

การพิจารณาและวินิจฉัย มีหลักเกณฑ์สำคัญดังนี้ กล่าวคือ การพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของศาลฎีกาให้กระทำโดยเปิดเผย การประกาศกำหนดวันนัดพิจารณาครั้งแรกศาลต้องแจ้งให้คู่ความทราบ

¹⁴ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนดด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, ข้อ 8.

¹⁵เรื่องเดียวกัน, ข้อ 9 ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, มาตรา 111 วรรคสอง.

ล่วงหน้าไม่น้อยกว่าห้าวันก่อนวันนัดและจะต้องปิดประกาศวันเวลานัดพิจารณาทุกครั้งไว้ที่หน้าศาล¹⁶

การอ้างพยานหลักฐานคู่ความทั้งสองฝ่ายอาจอ้างตนเองเป็นพยานบุคคลและอ้างพยานหลักฐานอื่นเป็นพยานได้ตามที่ศาลเห็นสมควรและมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐานและคัดสำเนาพยานหลักฐานของตนเองหรือของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ การยื่นบัญชีระบุพยานในคดีเลือกตั้ง คู่ความต้องยื่นบัญชีระบุพยานครั้งแรกมาพร้อมกับการยื่นคำร้องหรือคำคัดค้านพร้อมกับคำแถลงแสดงเหตุผลความจำเป็นในการอ้างพยานและวิธีการได้มาซึ่งพยานดังกล่าว หากมีพยานเพิ่มเติมคู่ความอาจยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมพร้อมคำแถลงแสดงเหตุผลความจำเป็นได้ตามที่ศาลเห็นสมควร

ส่วนการตรวจพยานหลักฐานคดีเลือกตั้ง ศาลอาจกำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานก่อนวันนัดพิจารณาหรือไม่ก็ได้ ถ้ามีการนัดตรวจพยานหลักฐานให้ศาลบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่คู่ความขอให้มีการ ใ้สวนหรือพยานหลักฐานที่คู่ความไม่ได้แย้งไว้¹⁷ โดยในวันนัดตรวจพยานหลักฐานถ้าผู้ร้องไม่มาศาลให้ถือว่าไม่ประสงค์ให้ศาลมีคำสั่งตามคำร้อง และให้ศาลตั้งจำหน่ายคดีดังกล่าวออกจากสารบบความ แต่ถ้าผู้คัดค้านไม่มาศาลในวันตรวจพยานหลักฐานให้ศาลพิจารณาคดีไปฝ่ายเดียว และในวันนัดพิจารณาให้ศาลเริ่มสืบพยานหลักฐาน ของผู้ร้องก่อนแล้วจึงสืบพยานหลักฐานของผู้คัดค้าน โดยในระหว่างพิจารณาศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควรและการสืบพยานต้องสืบพยานต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวันจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ให้ศาลสั่งเลื่อนคดีไปได้ภายในกำหนดเวลาไม่เกินเจ็ดวัน

¹⁶ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, ข้อ 10.

¹⁷เรื่องเดียวกัน, ข้อ 11.

ข้อสังเกต การไต่สวนของศาลตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งฯ ข้อ 3 ได้กำหนดให้การไต่สวนของศาลหมายความว่า การตรวจพยานหลักฐาน การนั่งพิจารณา การสืบพยานหรือกระบวนการใด ๆ ของศาลเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน เห็นได้ว่า การตรวจพยานหลักฐานถือเป็นการไต่สวนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ดังนั้นกระบวนการในชั้นตรวจพยานหลักฐานย่อมมีความสำคัญเนื่องจากคดีเลือกตั้งการนัดพิจารณาจะพิจารณาต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวัน การตรวจพยานหลักฐานทำให้คู่ความได้ทราบพยานหลักฐานของอีกฝ่ายที่จะนำสืบแล้วยังเป็นการคุ้มครองคู่ความไม่ให้คู่ความอีกฝ่ายเสนอพยานหลักฐานซึ่งตนไม่เคยเห็นมาก่อนมาจู่โจมในวันพิจารณาเพื่อให้ชนะคดี การที่ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาไม่ได้กำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานทุกคดีและไม่ได้กำหนดให้คู่ความต้องส่งพยานหลักฐานให้อีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบก่อนวันนัดพิจารณา กรณีดังกล่าวถือว่ายังไม่ได้คุ้มครองสิทธิในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคู่ความอย่างสมบูรณ์

ในวันนัดพิจารณา การสืบพยานบุคคลไม่ว่าจะเป็นพยานที่ผู้ร้องหรือผู้คัดค้านอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเอง ให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยานในประเด็นต่าง ๆ ให้ได้ความครบถ้วน เว้นแต่ กรณีที่ศาลเห็นว่ามีความจำเป็นก็อาจอนุญาตให้ผู้ร้องหรือผู้คัดค้านซักถามได้ ถ้าผู้ร้องไม่มาศาลในวันนัดพิจารณาให้ถือว่าไม่ประสงค์ให้ศาลมีคำสั่งตามคำร้องให้ศาลตั้งจำนำยคดี แต่ถ้าผู้คัดค้านไม่มาศาล ในวันนัดพิจารณาให้พิจารณาคดีไปฝ่ายเดียว¹⁸

ในการพิจารณาศาลอาจกำหนดให้พยานบุคคลคนใด ที่ต้องมาเบิกความต่อศาลเสนอบันทึกคำพยานหรือความเห็นต่อศาลตามประเด็นที่ศาลกำหนดหรือคู่ความฝ่ายที่ร้องขอกำหนดและศาลอนุญาตตามคำขอของคู่ความ โดยบันทึกคำพยานล่วงหน้าต้องมีต้องมีรายการดังนี้ กล่าวคือ ชื่อศาล เลขคดี วัน เดือน ปีและสถานที่ที่ทำบันทึก

¹⁸ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, ข้อ 12.

คำพยาน ชื่อและชื่อสกุลของคู่ความ ชื่อ ชื่อสกุล อายุ ที่อยู่อาชีพและความเกี่ยวข้องกับคู่ความของผู้ให้ถ้อยคำ รายละเอียดแห่งข้อเท็จจริงและ/หรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำ และลายมือชื่อผู้ให้ถ้อยคำ โดยให้ส่งต้นฉบับบันทึกคำพยานหรือความเห็นต่อศาลและสำเนาแก่คู่ความฝ่ายอื่นทราบล่วงหน้าอย่างน้อยสามวันก่อนสืบพยานบุคคลนั้น ในวันสืบพยานบุคคลให้พยานผู้ให้ถ้อยคำเบิกความตอบข้อซักถามเพิ่มเติมของคู่ความและหากพยานผู้ให้ถ้อยคำไม่มาศาล หรือมาศาลแต่ไม่ยอมตอบข้อซักถามเพิ่มเติมของคู่ความให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกคำพยานผู้นั้นเป็นพยานหลักฐานในคดีเว้นแต่มีพยานหลักฐานอื่นประกอบและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลจะรับฟังบันทึกคำพยานดังกล่าวประกอบพยานหลักฐานอื่นนั้นก็ได้ โดยบันทึกคำพยานที่ทำไว้ล่วงหน้าเมื่อพยานเบิกความรับรองแล้วให้ถือว่าบันทึกคำพยานเป็นส่วนหนึ่งของคำเบิกความของพยานและถือว่าได้อ่านคำเบิกความดังกล่าวให้พยานฟังแล้ว เมื่อมีการยื่นบันทึกคำพยานต่อศาลแล้วคู่ความไม่อาจขอถอนบันทึกคำพยานนั้น และให้ถือว่าบันทึกคำพยานดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดีแล้ว และในกรณีที่ศาลฎีกาเห็นสมควรหรือคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานนั้นร้องขอและศาลอนุญาตคดีใดมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ศาลจะงดการสืบพยานก็ได้¹⁹

กรณีที่พยานขอเสนอบันทึกคำพยานล่วงหน้าโดย ไม่ต้องมาศาล กล่าวคือเมื่อศาลเห็นสมควรหรือกรณีที่คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานนั้นร้องขอและศาลอนุญาตให้พยานบุคคลใดเสนอบันทึกคำพยานหรือความเห็นต่อศาลตามประเด็นที่ศาลกำหนดแทนคำเบิกความโดยพยานไม่ต้องมาศาล พยานต้องเสนอบันทึกคำพยานหรือความเห็นต่อศาลตามประเด็นที่ศาลกำหนดหรือที่คู่ความฝ่ายที่ร้องขอกำหนดและศาลอนุญาต และต้องมีรายการดังนี้ กล่าวคือ ชื่อศาล เลขคดี วัน เดือน ปี และสถานที่ที่ทำบันทึกคำพยาน ชื่อและชื่อสกุลของคู่ความ ชื่อ ชื่อสกุล อายุ ที่อยู่อาชีพและความเกี่ยวข้องกับคู่ความของ

¹⁹ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, ข้อ 13.

ผู้ให้ถ้อยคำ รายละเอียดแห่งข้อเท็จจริงและ/หรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำและลายมือชื่อผู้ให้ถ้อยคำ

เมื่อศาลได้รับบันทึกคำพยานที่คู่ความได้ยื่นต่อศาลแล้วให้ศาลส่งสำเนาทะเบียนคำพยาน (พยานไม่ต้องมาเบิกความต่อศาล) ให้คู่ความทราบหรือ มีคำสั่งแจ้งให้คู่ความมารับสำเนาทะเบียนคำพยานนั้นภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดหากคู่ความประสงค์จะคัดค้านข้อเท็จจริงในบันทึกคำพยานต้องทำคำคัดค้านเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับสำเนาทะเบียนคำพยานดังกล่าวโดยศาลอาจนัดให้พยานผู้ให้ถ้อยคำมาศาลเพื่อตอบข้อซักถามเพิ่มเติมของคู่ความได้ หากพยานผู้ให้ถ้อยคำไม่มาศาลหรือมาศาล แต่ไม่ยอมตอบข้อซักถามเพิ่มเติมของคู่ความ ให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกถ้อยคำพยานผู้นั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี เว้นแต่มีพยานหลักฐานอื่นประกอบและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลจะรับฟังบันทึก คำพยานดังกล่าวประกอบพยานหลักฐานอื่นนั้นก็ได้²⁰

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลอาจดำเนินการพิจารณาโดยระบบการประชุมทางวิเทศน์ โดยศาลอาจอนุญาตให้ทำการสืบพยานระบบการประชุมทางวิเทศน์ได้หากศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ในกรณีหนึ่งที่ผู้ร้องหรือผู้คัดค้านมีคำขอและอีกฝ่ายหนึ่งไม่คัดค้าน หรือกรณีที่คู่ความทั้งผู้ร้องและผู้คัดค้านมีคำขอ โดยผู้ร้องขอให้ดำเนินคดีโดยการประชุมทางวิเทศน์จะต้องเป็นผู้ดำเนินการเพื่อจัดให้มีการสืบพยานบุคคลหรือดำเนินการพิจารณาใด ๆ โดยระบบการประชุมทางวิเทศน์ดังกล่าว และจะต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายทั้งหมดการสืบพยานบุคคลหรือดำเนินการพิจารณาใด ๆ โดยระบบการประชุมทางวิเทศน์นี้ให้ถือว่ากระทำในห้องพิจารณาของศาล การสืบพยานในห้องพิจารณาคดีศาลฎีกาจะบันทึกภาพและเสียงของ

²⁰ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, ข้อ 14 วรรคหนึ่ง.

พยานลงในแผ่นบันทึกข้อมูลในระบบดิจิทัลและบันทึกเสียงคำเบิกความลงในแถบบันทึกเสียงควบคู่กันไป โดยคู่ความมีสิทธิขอตรวจดูบันทึกการเบิกความ²¹

เมื่อได้มีการสืบพยานแล้วเสร็จคู่ความฝ่ายใดประสงค์จะแถลงการณ์ปิดคดีให้ทำคำแถลงการณ์เป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในห้าวันนับแต่วันเสร็จสิ้นการพิจารณา มิฉะนั้นถือว่าไม่ติดใจแถลงการณ์²²

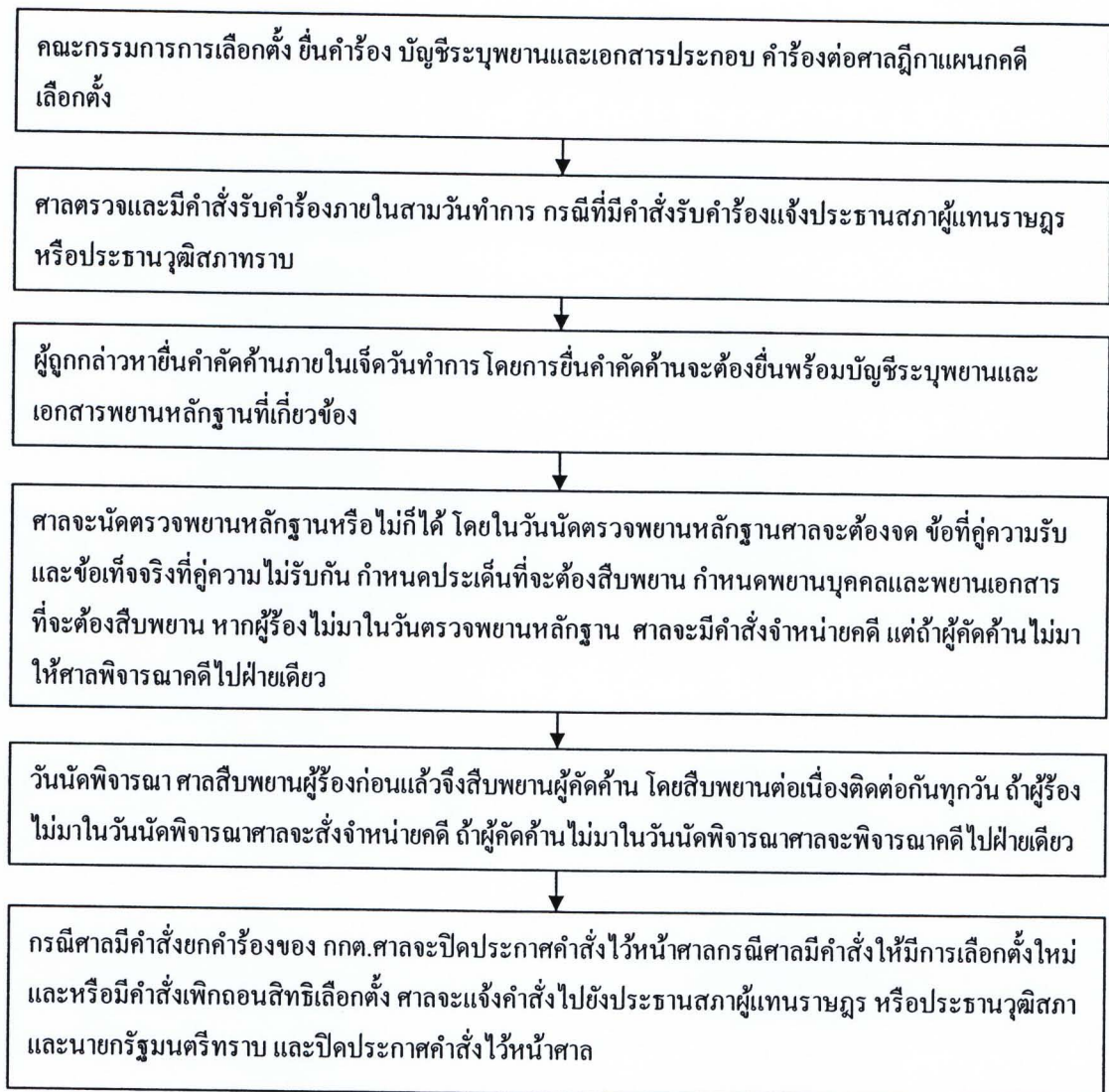
การทำคำสั่ง ศาลต้องทำเป็นหนังสือและอย่างน้อยต้องกล่าวหรือแสดงชื่อผู้ร้องและผู้คัดค้าน ใจความแห่งคำวินิจฉัยพร้อมเหตุผล และลายมือชื่อองค์คณะผู้พิพากษาที่ทำคำสั่ง และเมื่อศาลอ่านคำสั่งให้คู่ความฟังแล้วให้ปิดคำสั่งไว้หน้าศาลเพื่อให้ทราบโดยทั่วกัน หากคู่ความทราบนัดโดยชอบแล้วไม่มาศาล ให้ศาลบันทึกไว้และให้ถือว่าคำสั่งนั้นได้อ่านโดยชอบแล้วและให้คำสั่งนั้นมีผลทันที

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาใหม่หรือเพิกถอนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใดให้ศาลแจ้งคำสั่งไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภาแล้วแต่กรณี และแจ้งนายกรัฐมนตรีทราบโดยเร็ว²³

²¹ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, ข้อ 4 และข้อ 16 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 121 วรรคสอง.

²²เรื่องเดียวกัน, ข้อ 17.

²³เรื่องเดียวกัน, ข้อ 22.

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

จากขั้นตอนข้างต้นสรุปได้ว่า ปัจจุบันคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือคดีขอเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งเท่านั้น ในการยื่นคำร้องคณะกรรมการการเลือกตั้งจะมอบอำนาจให้นิติกรฝ่ายคดีของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินคดีแทน โดยคำร้องจะต้องยื่นพร้อมสำนวนการสืบสวนสอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งในสำนวนการสืบสวนสอบสวนดังกล่าวจะประกอบไปด้วยบันทึกคำให้การพยานใน ขั้นตอนสอบสวนพยานเอกสารต่าง ๆ ที่สำคัญคือมติของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เห็นควรเพิกถอน

สิทธิเลือกตั้ง และต้องยื่นบัญชีระบупยานพร้อมคำแถลงความจำเป็นในการระบупยานดังกล่าวมาพร้อมคำร้องในวันยื่นคำร้องด้วย เมื่อศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งได้รับคำร้องแล้ว ศาลจะตรวจรับคำร้องภายในสามวันทำการ โดยจะมีคำสั่งเกี่ยวกับคำร้องดังกล่าวว่ารับหรือไม่รับไว้พิจารณาหรือไม่ หากศาลไม่รับคำร้องไว้พิจารณาเนื่องจากไม่มีอำนาจ ศาลจะคำสั่ง(คำพิพากษา)และปิดประกาศคำสั่งดังกล่าวไว้หน้าศาลส่วนกรณีศาลมีสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาจะแจ้งไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภาและนายกรัฐมนตรีเพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ถูกร้องขอให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหยุดปฏิบัติหน้าที่ทันที จากนั้นศาลจะกำหนดให้นัดตรวจพยานหลักฐานหรือไม่ก็ได้ กรณีที่ศาลมีคำสั่งให้มีการนัดตรวจพยานหลักฐานในวันนัดตรวจพยานหลักฐานศาลจะสอบถามและกำหนดประเด็นที่คู่ความรับหรือไม่รับกัน ประเด็นที่คู่ความทั้งสองฝ่ายรับจะถือเป็นยุติ ส่วนในประเด็นซึ่งคู่ความไม่รับกัน (ประเด็นข้อพิพาท) ศาลจะให้คู่ความแถลงว่าจะนำพยานหลักฐานใดมาสืบ โดยจะกำหนดพยานเอกสาร พยานวัตถุหรือพยานบุคคลที่จะนำสืบในวันพิจารณา และกำหนดวันนัดพิจารณาต่อเนื่องติดต่อกันทุกวัน โดยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายทำบันทึกคำให้การพยานล่วงหน้ายื่นต่อศาลก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าสามวัน เมื่อถึงวันสืบพยานศาลจะถามพยานก่อน และอนุญาตให้ผู้ร้องและผู้คัดค้านถามเพิ่มเติม หลังจากที่ยื่นพยานเสร็จสิ้นศาลจะให้คู่ความทั้งสองฝ่ายทำคำแถลงการณ์ปิดคดียื่นต่อศาล และนัดฟังคำสั่งในวันนัดฟังคำสั่งเมื่อศาลได้อ่านคำสั่งให้คู่ความฟังแล้วจะแจ้งคำสั่งไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภาและนายกรัฐมนตรีทราบ และปิดประกาศคำสั่งดังกล่าวไว้หน้าศาล

2) การพิจารณาและพิพากษาคดีของศาลปกครอง²⁴ ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชนหรือระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทาง

²⁴รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, มาตรา 223.

ปกครองตามกฎหมาย หรือเนื่องมาจากการดำเนินการทางปกครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเรื่องที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง โดยอำนาจศาลปกครองไม่รวมถึงการวินิจฉัยชี้ขาดองค์กรตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญขององค์กรตามรัฐธรรมนูญนั้น กล่าวคือ กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยชี้ขาดเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้วไม่สามารถนำไปฟ้องต่อศาลปกครองได้ และมาตรา 223 วรรคหนึ่งลักษณะของข้อพิพาทต้องเป็นข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายหรือเนื่องมาจากการดำเนินการทางปกครอง ซึ่งหมายความว่า ข้อพิพาทที่อยู่ในอำนาจของศาลปกครองจะต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ได้แก่ (ก) ข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมาย ซึ่งหมายถึง การกระทำทางปกครอง ไม่ว่าจะเป็นนิติกรรมทางปกครอง (กฎและคำสั่งทางปกครอง) และปฏิบัติการทางปกครอง (การกระทำทางกายภาพ) หรือ (ข) ข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการดำเนินการทางปกครอง จึงหมายถึงคดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือ ความรับผิดชอบอื่น คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง และหมายความรวมถึงคดีพิพาทเกี่ยวกับการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร²⁵

3) การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเฉพาะ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งเท่านั้น โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดกระทำการ ก่อหรือ สนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาหรือระเบียบ หรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดย สุจริตและเที่ยงธรรม ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของบุคคลดังกล่าวตามพระราชบัญญัติ

²⁵ชาญชัย แสวงศักดิ์, เรื่องเดิม, หน้า 191.

ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา²⁶ กล่าวคือ อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทกรณีที่มีการร้องคัดการเลือกตั้งว่าเป็นไปโดยไม่สุจริตและเที่ยงธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 การคัดค้านการเลือกตั้งเป็นการคัดค้านกระบวนการเลือกตั้งที่เสร็จไปแล้วในแต่ละขั้นตอน โดยเป็นการเปิดโอกาสแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพรรคการเมืองที่สมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งสามารถยื่นคำร้องคัดค้านได้ทั้งก่อนและหลังประกาศผลการเลือกตั้ง ส่งผลให้ คำร้องคัดค้านภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งหรือกรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งสืบสวนไม่แล้วเสร็จก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง กล่าวคือ ต้องประกาศผลการเลือกตั้งไปก่อน แต่กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศผลการเลือกตั้งไปแล้วคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่มีอำนาจในการวินิจฉัยคำคัดค้านแต่จะต้องทำความเข้าใจเพื่อเสนอให้ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งพิจารณา แต่ในส่วนก่อนประกาศผลการเลือกตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อสั่งเลือกตั้งใหม่หรือสั่งนับคะแนนใหม่ หรือสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง โดยเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยแล้วก่อนการประกาศผลการเลือกตั้ง และในกรณีที่คณะกรรมการ การเลือกตั้งวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (ใบเหลืองหรือใบแดง) ก่อนการประกาศผลการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด²⁷ คู่ความไม่สามารถนำคดีมาสู่ศาลได้อีก

²⁶รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, มาตรา 237.

²⁷รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, มาตรา 239 วรรคหนึ่ง.

1.2 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550

1) การร้องขอให้วินิจฉัยคุณสมบัติ สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

(1) การวินิจฉัยคุณสมบัติ สิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแต่ละครั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะแต่งตั้งผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ให้มีหน้าที่เกี่ยวกับการรับสมัครเลือกตั้ง ซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องยื่นใบสมัครต่อผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งนั้น ณ สถานที่ที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งกำหนด ภายในระยะเวลาการรับสมัคร โดยต้องยื่นหนังสือรับรองของหัวหน้าพรรคการเมืองว่าส่งสมาชิกผู้นั้นเข้าสมัครรับเลือกตั้ง และชำระเงินค่าธรรมเนียมการสมัครคนละห้าพันบาท และหลักฐานการสมัครครบถ้วนตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดเมื่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งได้ รับใบสมัครแล้วให้ออกใบรับให้แก่ผู้สมัครในวันนั้น และให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งตรวจสอบหลักฐานการสมัคร คุณสมบัติของผู้สมัครและสอบสวนว่าผู้สมัครมีสิทธิที่จะรับสมัครรับเลือกตั้งหรือไม่ให้เสร็จสิ้นภายในเจ็ดวันนับแต่วันปิด การรับสมัคร²⁸

การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาจะใช้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งและมีสมาชิกวุฒิสภาจังหวัดละหนึ่งคนการรับสมัครวุฒิสภาโดยผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องยื่นใบสมัครต่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งนั้น ณ สถานที่ที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งกำหนด ภายในระยะเวลาการรับสมัคร โดยต้องยื่นหนังสือรับรองของหัวหน้าพรรคการเมืองว่าส่งสมาชิกผู้นั้นเข้าสมัครรับเลือกตั้งและชำระเงินค่าธรรมเนียมการสมัครคนละห้าพันบาท และหลักฐานการสมัครครบถ้วนตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดเมื่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

²⁸ สมจิตร ทองศรี, “การวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและการเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาของศาลฎีกา,” (ประกาศนียบัตร-หลักสูตรบริหารกระบวนการศึกษาธรรมระดับสูง, วิทยาลัยการยุติธรรม, 2549), หน้า 37.

ได้รับใบสมัครแล้วให้ออกใบรับให้แก่ผู้สมัครในวันนั้น เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ตรวจสอบหลักฐานประกอบกับคุณสมบัติแล้ว เห็นว่าถูกต้องก็ให้ประกาศรายชื่อผู้สมัครวุฒิสภา

กรณีที่ผู้สมัครผู้ใดไม่มีชื่อเป็นผู้สมัครในประกาศของผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งตามมาตรา 37 ให้ผู้สมัครผู้นั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาภายในเจ็ดวันนับแต่วันประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เมื่อศาลฎีกามีคำวินิจฉัยเช่นใดแล้ว ให้ศาลแจ้งคำสั่งไปยังผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ในการนี้ให้ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งปฏิบัติตามคำสั่งโดยเร็ว ถ้าศาลฎีกามีคำสั่งให้รับสมัคร ให้ประกาศรายชื่อผู้นั้นตามมาตรา 37 แต่ทั้งนี้ต้องไม่กระทบกระเทือนถึงการปฏิบัติก่อนทราบคำสั่งศาล ในการพิจารณาและมีคำวินิจฉัยให้ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา มีอำนาจออกข้อกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็วและเที่ยงธรรมและให้แล้วเสร็จก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสามวัน ในการนี้อาจกำหนดให้ศาลชั้นต้นในเขตเลือกตั้ง นั้นเป็นผู้รับคำร้องแทนเพื่อจัดส่งให้ศาลฎีกาวินิจฉัยหรืออาจให้ศาลชั้นต้นเป็นผู้สืบพยานหลักฐานหรือดำเนินการอื่นที่จำเป็นแทนศาลฎีกาก็ได้²⁹

(2) การวินิจฉัยคุณสมบัติสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน กรณีหัวหน้าพรรคการเมืองหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากหัวหน้าพรรคการเมืองยื่นบัญชีรายชื่อผู้สมัครที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้นตามมาตรา 41 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแล้ว เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับบัญชีรายชื่อผู้สมัครตามมาตรา 42 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งตรวจสอบหลักฐานประกอบการตรวจสอบคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัคร ถ้าเห็นว่าถูกต้อง ให้ประกาศรายชื่อพรรค-

²⁹พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, มาตรา 39.

การเมือง และรายชื่อผู้สมัครแบบสัดส่วน³⁰ ถ้าเห็นว่าถูกต้อง ให้ประกาศรายชื่อพรรคการเมืองและรายชื่อผู้สมัครแบบสัดส่วนของพรรคการเมือง เป็นรายเขตเลือกตั้งแบบสัดส่วนนั้นไว้โดยเปิดเผย กรณีที่ผู้ใดไม่มีชื่อเป็นผู้สมัครในประกาศของคณะกรรมการเลือกตั้งตามมาตรา 43 ให้ผู้นั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาภายในเวลาเจ็ดวันนับแต่วันประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

(3) กรณีวินิจฉัยคุณสมบัติ สิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา³¹ ในการเลือกตั้งวุฒิสภาให้นำความในมาตรา 39 มาบังคับใช้โดยอนุโลม กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้สมัครวุฒิสภาผู้ใดไม่มีรายชื่อเป็นผู้สมัครในประกาศผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ผู้สมัครวุฒิสภาผู้นั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาให้วินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในการพิจารณาและมีคำวินิจฉัยตามวรรคหนึ่ง และให้ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็วและเที่ยงธรรม ในการนี้อาจกำหนดให้ศาลชั้นต้นเป็นผู้สืบพยานหลักฐานหรือดำเนินการอื่นที่จำเป็นแทนศาลฎีกาก็ได้

(4) กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ประกาศรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งเนื่องจากขาดคุณสมบัติ³² บุคคลประสงค์จะสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคการเมืองใดได้เพียงพรรคการเมืองเดียวและจะสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง หรือแบบสัดส่วนแบบใดแบบหนึ่งได้เพียงแบบเดียวและสมัครรับเลือกตั้งได้เพียงเขตเลือกตั้งเดียว กรณีที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งพบว่าการสมัครรับเลือกตั้งอันเป็นการฝ่าฝืนความในวรรคหนึ่ง ห้ามมิให้ผู้อำนวยการ

³⁰พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, มาตรา 39 และมาตรา 43.

³¹เรื่องเดียวกัน, มาตรา 121 วรรคหนึ่ง.

³²เรื่องเดียวกัน, มาตรา 35 วรรคหนึ่ง.

การเลือกตั้งประกาศรายชื่อผู้ขึ้นเป็นผู้สมัครและให้บุคคลนั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ประกาศรับสมัครเลือกตั้ง

ต่อมาที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2550 โดยสาระสำคัญของข้อกำหนดดังกล่าวจะเป็นขั้นตอนการพิจารณาคดีที่มีการร้องขอให้วินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง วินิจฉัยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา

(1) ผู้ยื่นคำร้อง ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาที่ไม่มีรายชื่อในประกาศรายชื่อของผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

(2) การตรวจรับคำร้องและคำคัดค้าน ผู้ยื่นคำร้องสามารถนำคดีมาร้องต่อศาลฎีกาให้วินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งโดยตรงหรือยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นในเขตเลือกตั้งเพื่อให้ศาลชั้นต้นส่งคำร้องมายังศาลฎีกา ส่วนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนที่ไม่มีชื่อในประกาศรายชื่อของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาโดยตรง ศาลที่รับคำร้องจะต้องนัดพร้อมภายในห้าวันและส่งหมายนัดพร้อมสำเนาคำร้องให้ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้วแต่กรณีโดยเร็ว โดยกำหนดให้ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งมาศาลที่รับคำร้องเพื่อยื่นคำคัดค้านเอกสารประกอบคำคัดค้านและบัญชีพยานหลักฐานในวันนัดพร้อมด้วย³³

(3) การพิจารณาและวินิจฉัยคดี ในวันนัดพร้อมผู้สมัครต้องนำพยานหลักฐานทั้งปวงที่สนับสนุนข้ออ้างของตนตามคำร้องยื่นต่อศาลจังหวัดหรือศาลแพ่ง

³³ ข้อกำหนดเกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, ข้อ 6-7.

ที่รับคำร้องหรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณีและให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งนำพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องในการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรวมทั้งคำวินิจฉัยเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นต่อศาลที่รับคำร้อง เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายมีโอกาสดตรวจสอบพยานหลักฐาน และจดบันทึกข้อเท็จจริงที่คู่ความรับและข้อเท็จจริงที่คู่ความโต้แย้งไว้เสร็จแล้วให้ศาลชั้นต้นนัดพิจารณาคดีภายในห้าวันนับแต่วันนัดพร้อม และศาลชั้นต้นต้องส่งคำร้องคำคัดค้านและพยานหลักฐานทั้งปวงไปถึงศาลฎีกาภายในสามวันนับแต่วันนัดพร้อมโดยการพิจารณาคดีดังกล่าวจะพิจารณาที่ศาลฎีกา เมื่อถึงวันนัดพร้อมหากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลให้ถือว่าฝ่ายนั้นไม่ตั้งใจสืบพยานหลักฐาน หากคู่ความมาศาลในวันพิจารณา ศาลจะพิจารณาว่าจำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานหรือไม่ หากจำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานใดให้ศาลเริ่มสืบพยานหลักฐานทันทีและมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร โดยการสืบพยานศาลจะต้องสืบพยานต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวัน เว้นแต่กรณีมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ให้ศาลสั่งเลื่อนคดีไปได้ภายในกำหนดเวลาไม่เกินสามวัน³⁴

โดยในการสืบพยานจะสืบพยานผู้คัดค้าน (ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือคณะกรรมการการเลือกตั้ง) ก่อนแล้วจึงสืบพยานหลักฐานผู้ร้อง (ผู้สมัครรับเลือกตั้ง) ศาลจะเป็นผู้ซักถามพยานในประเด็นต่าง ๆ เว้นแต่ศาลเห็นว่ามิเหตุจำเป็นก็อาจอนุญาตให้คู่ความซักถาม ในการพิจารณาคดีคู่ความอาจมีคำขอให้สืบพยานในระบบการประชุมทางวิดีโอทัศน์ได้โดยคู่ความอีกฝ่ายไม่คัดค้าน หรือคู่ความทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาล อาจอนุญาตให้สืบพยานบุคคลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ก็ได้ โดยให้ผู้ขอเป็นผู้ดำเนินการและ

³⁴ข้อกำหนดเกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, ข้อ 9-11.

เป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการพิจารณาและให้ถือว่าการประชุมทางวิดิทัศน์กระทำในห้องพิจารณา³⁵

การดำเนินกระบวนการพิจารณาสืบพยานหลักฐานต่อเนื่องกันไปทุกวันทำการและวันหยุดราชการตามที่เห็นสมควร โดยให้แล้วเสร็จภายในเจ็ดวันนับแต่วันพิจารณา แต่ทั้งนี้ต้องแล้วเสร็จก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสามวัน เมื่อการพิจารณาแล้วเสร็จถ้าคู่ความประสงค์จะแถลงการณ์คัดค้านให้ทำคำแถลงการณ์เป็นหนังสือยื่นต่อศาลในวันเสร็จสิ้นการพิจารณามิฉะนั้นถือว่าไม่ตั้งใจแถลงการณ์³⁶

(4) การทำคำสั่ง คำสั่งของศาลให้ทำเป็นหนังสืออย่างน้อยต้องกล่าวหรือแสดงชื่อผู้ร้องและผู้คัดค้าน โดยใจความแห่งคำวินิจฉัยพร้อมเหตุผลโดยย่อ ลายมือชื่อองค์คณะผู้ทำคำสั่ง³⁷ และเมื่อศาลได้อ่านคำสั่งแล้ว ให้ปิดประกาศคำสั่งไว้หน้าศาล และแจ้งคำสั่งดังกล่าวไปยังผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือคณะกรรมการเลือกตั้ง และศาลชั้นต้นในเขตเลือกตั้งนั้นแล้วแต่กรณี โดยเร็ว และคำสั่งมีผลทันที

ในส่วนที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งนี้ ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยไว้ในคดีที่พรรคการเมือง ก ส่งผู้ร้องซึ่งลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน ต่อมาคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ประกาศรายชื่อผู้ร้องเนื่องจากพบว่า ผู้ร้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองเกินกว่าหนึ่งพรรคซึ่งมีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 101 (3) ประกอบมาตรา 296 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 20 (6) ซึ่งกำหนดให้บุคคลผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งจะต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว ในคดีนี้เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ตัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งโดยไม่ประกาศรายชื่อผู้สมัครแล้ว ผู้ร้องก็นำ

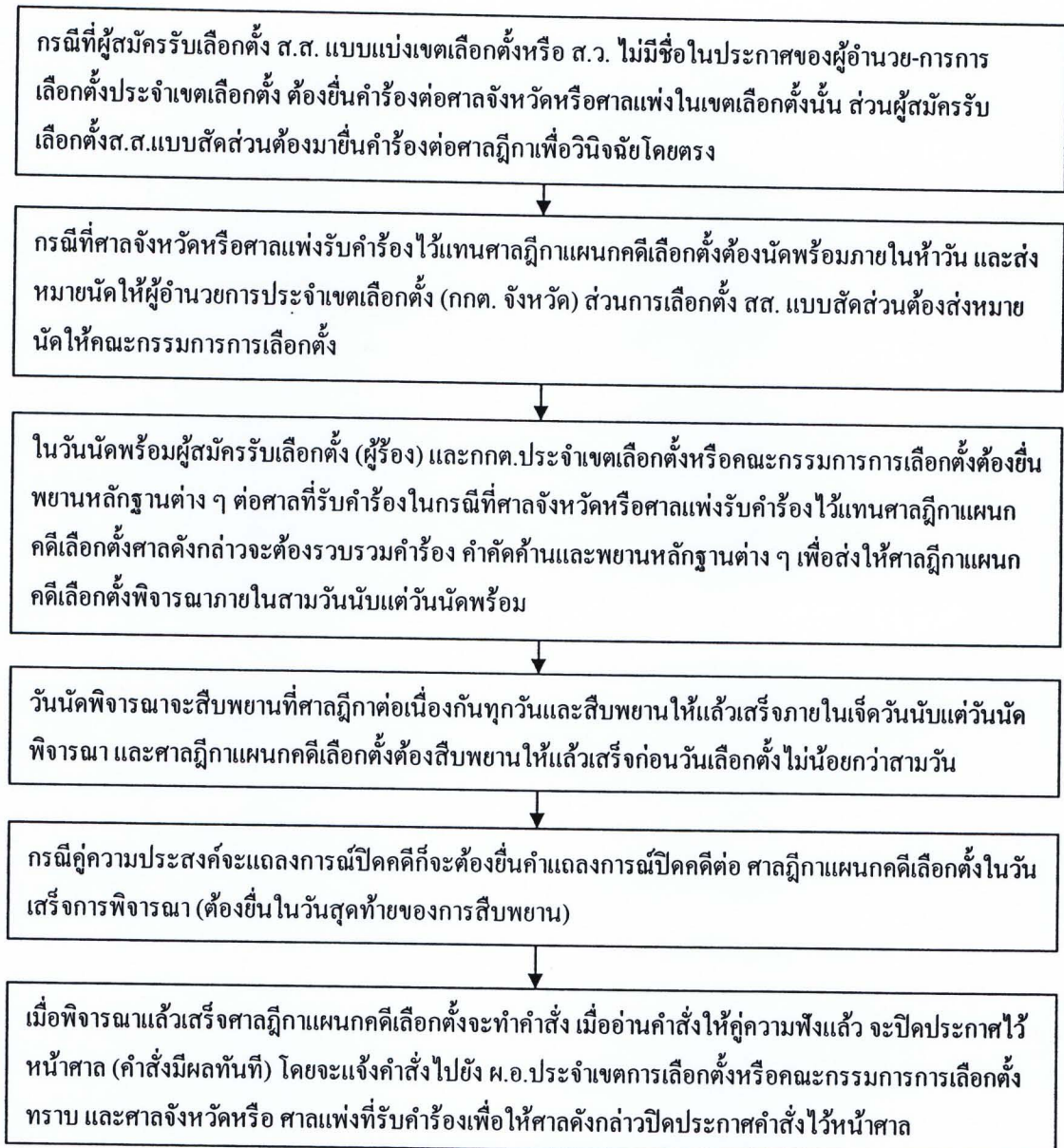
³⁵ข้อกำหนดเกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, ข้อ 12.

³⁶เรื่องเดียวกัน, ข้อ 13-14.

³⁷เรื่องเดียวกัน, ข้อ 19-21.

คำสั่งมาร้องต่อศาลฎีกาและนำสืบหักล้างถึงข้ออ้างของคณะกรรมการการเลือกตั้งว่า วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งอ้างว่าผู้ร้องไปสมัครกับอีกพรรคการเมืองหนึ่งนั้นในวันดังกล่าวผู้ร้องได้อยู่อีกจังหวัดหนึ่งและมีพยานบุคคลและภาพถ่ายมายืนยันว่าไม่ได้เดินทางไปสมัครกับพรรคอีกพรรคดังที่กล่าวอ้าง ทำให้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือว่าผู้ร้องไม่ได้เป็นสมาชิกอีกพรรคการเมืองหนึ่งจริง ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งจึงมีคำสั่งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งรับสมัครผู้ร้องและประกาศรายชื่อผู้ร้องเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน³⁸ เป็นต้น

³⁸ คำสั่งศาลฎีกาที่ 74/2551.

ภาพที่ 3 ขั้นตอนการพิจารณาคดีผู้สมัครรับเลือกตั้งร้องขอให้วินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและคุณสมบัติ

จากขั้นตอนข้างต้นสรุปได้ว่า กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ประกาศรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งเนื่องจากได้มีการตรวจสอบแล้วปรากฏว่าบุคคลดังกล่าวขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 อาทิเช่น เป็นสมาชิกพรรคการเมือง 2 พรรค
 ในขณะที่ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา เป็นต้น

บุคคลซึ่งต้องคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถนำคดีมาร้องต่อ
 ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งพิจารณาและวินิจฉัย เพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจในการ
 ประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้

โดยกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหรือ
 สมาชิกวุฒิสภา กฎหมายบัญญัติให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิยื่นคำร้องได้ที่ศาลจังหวัดในเขต
 เลือกตั้งนั้น ส่วนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาแบบแบ่งเขต
 เลือกตั้งในกรุงเทพมหานครก็สามารถยื่นคำร้องได้ที่ศาลแพ่ง ซึ่งศาลจังหวัดหรือ
 ศาลแพ่งจะทำหน้าที่ในการรับคำร้อง คำคัดค้านและพยานหลักฐานต่าง ๆ ไว้แทน
 ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งจากนั้นศาลที่รับคำร้องดังกล่าวจะจัดส่งคำร้อง คำคัดค้าน และ
 พยานหลักฐานต่าง ๆ มายังศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

ส่วนกรณีการเลือกตั้งแบบสัดส่วนผู้ถูกตัดสิทธิมิให้ลงสมัครรับเลือกตั้ง
 เนื่องจากขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งจะต้องมา
 ยื่นคำร้องขอให้ศาลวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งต่อศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งโดยตรง

ในส่วนของการพิจารณาและวินิจฉัยคดีประเภทนี้ ในวันนัดพร้อมผู้สมัคร
 รับเลือกตั้ง (ผู้ร้อง) ต้องนำพยานหลักฐานยื่นต่อศาลจังหวัดหรือศาลแพ่งที่รับคำร้องหรือ
 ศาลฎีกาแล้วแต่กรณี และให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งหรือคณะกรรมการการเลือกตั้ง
 นำพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องในการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัคร รวมทั้ง
 คำวินิจฉัยเกี่ยวกับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งมายื่นต่อศาล
 เพื่อให้คู่ความมีโอกาสตรวจสอบพยานหลักฐาน และศาลจะจดบันทึกข้อเท็จจริง
 ที่คู่ความรับและข้อเท็จจริงที่คู่ความโต้แย้งไว้เสร็จแล้วให้ศาลชั้นต้นนัดพิจารณาคดี
 ภายในห้าวันนับแต่วันนัดพร้อม โดยศาลจังหวัดต้องส่งเอกสารต่าง ๆ ไปถึงศาลฎีกา
 แผนกคดีเลือกตั้งภายในสามวันนับแต่วันนัดพร้อม (การพิจารณาคดีดังกล่าวจะพิจารณา
 ที่ศาลฎีกา) โดยศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งจะสืบพยานต่อเนื่องทุกวันและต้องสืบพยาน
 แล้วเสร็จก่อน วันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสามวัน เมื่อศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งพิจารณาแล้ว
 เสร็จจะเปิดโอกาสให้คู่ความแถลงการณ์ปิดคดี และเมื่อศาลมีคำสั่งศาลจะอ่านคำสั่งให้

คู่ความฟังและแจ้งคำสั่งไปยังผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือ
คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบ และศาลจังหวัดหรือศาลแพ่งเพื่อให้ศาลดังกล่าว
ปิดประกาศคำสั่งหน้าศาลให้คู่ความทราบ

2) การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

(1) กรณีเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่ง
เขตเลือกตั้ง³⁹

ก่อนวันเลือกตั้ง ถ้าปรากฏหลักฐานว่าผู้สมัครผู้ใด ขาดคุณสมบัติหรือ
มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขต
เลือกตั้งดำเนินการสืบสวนสอบสวนโดยเร็ว ถ้าเห็นว่าผู้สมัครผู้นั้น ขาดคุณสมบัติหรือ
มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อพิจารณาวินิจฉัย
ให้เพิกถอนการรับสมัครการเลือกตั้งของผู้นั้น ในการพิจารณาและมีคำวินิจฉัยให้
ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนด
โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็วและเที่ยงธรรม
อาจกำหนดให้ศาลชั้นต้นเป็นผู้สืบพยานหลักฐานหรือดำเนินการอื่นที่จำเป็นแทน
ศาลฎีกาก็ได้ เมื่อถึงวันเลือกตั้ง ถ้าปรากฏว่าไม่มีการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาหรือมีการยื่น
คำร้องแล้วแต่ศาลฎีกายังไม่มีคำวินิจฉัย ให้การพิจารณาเป็นอันยุติ และให้ดำเนินการ
เลือกตั้งไปตามประกาศการรับสมัครที่มีอยู่ในวันเลือกตั้ง

(2) กรณีเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งการรับสมัครเลือกตั้งแบบ
สัดส่วน⁴⁰

ก่อนวันเลือกตั้งถ้าปรากฏว่าผู้สมัครแบบสัดส่วนผู้ใดขาดคุณสมบัติ
สมัครรับเลือกตั้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการสืบสวนสอบสวนโดยเร็ว
ถ้าเห็นว่าผู้สมัครผู้นั้นขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับ
เลือกตั้ง ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณาวินิจฉัยให้เพิกถอนการรับสมัครการ

³⁹พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, มาตรา 40.

⁴⁰เรื่องเดียวกัน, มาตรา 45.

เลือกตั้งของผู้นั้นและให้นำความในมาตรา 40 มาใช้บังคับโดยอนุโลม กล่าวคือ ในการพิจารณาและมีคำวินิจฉัยให้ประธานศาลฎีกา โดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ ศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็วและเที่ยงธรรม ในการนี้อาจกำหนดให้ศาลชั้นต้นเป็น ผู้สืบพยานหลักฐานหรือดำเนินการอื่นที่จำเป็นแทนศาลฎีกาก็ได้เมื่อถึงวันเลือกตั้งถ้าปรากฏว่าไม่มีการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งหรือมีการยื่นคำร้องแล้วแต่ ศาลฎีกายังไม่มีคำวินิจฉัย ให้การพิจารณาเป็นอันยุติ และให้ดำเนินการเลือกตั้งไปตามประกาศการรับสมัครที่มีอยู่ในวันเลือกตั้ง

(3) กรณีเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา⁴¹

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 121 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติให้นำความในมาตรา 40 มาบังคับใช้โดยอนุโลม กล่าวคือ เมื่อผู้อำนวยการเลือกตั้งได้ประกาศรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาไว้แล้ว แต่ก่อนวันเลือกตั้งปรากฏหลักฐานว่าผู้สมัครผู้นั้นขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณาวินิจฉัยให้เพิกถอนการรับสมัครของผู้นั้น

แม้ว่าจะได้มีการประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไปแล้ว พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 40 ยังบัญญัติให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งได้ตรวจสอบภายหลังพบว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้ประกาศรายชื่อไปแล้วขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม ในกรณีนี้คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่สามารถเพิกถอนรายชื่อได้ด้วยตนเองแต่จะต้องนำมาร้องขอให้ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งวินิจฉัยคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งวุฒิสภาดังกล่าว

⁴¹พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, มาตรา 121 วรรคหนึ่ง.

การพิจารณาคดีที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งร้องขอให้เพิกถอน การสมัคร-
รับเลือกตั้งดังกล่าวจะเป็นไปตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยสิทธิสมัคร
รับเลือกตั้งคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัคร-
รับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550
เช่นเดียวกับคดีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งร้องขอให้วินิจฉัยคุณสมบัติ กล่าวคือ

(1) ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง คือ ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งกรณี
ที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งได้ประกาศรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบ
แบ่งเขตหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใดแล้วหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศรายชื่อ
ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วนแล้ว ก่อนวันเลือกตั้งถ้าปรากฏหลักฐานว่าผู้สมัครผู้ใด
ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ผู้อำนวยการการ
เลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง (การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหรือสมาชิกวุฒิสภา) ยื่น
คำร้องต่อศาลฎีกาหรือยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นในเขตเลือกตั้ง เพื่อส่งให้ศาลฎีกาแผนก
คดีเลือกตั้งพิจารณาวินิจฉัย ส่วนกรณีการเลือกตั้งแบบสัดส่วนคณะกรรมการการ-
เลือกตั้งยื่นต่อศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งโดยตรง

(2) การตรวจรับคำร้องและคำคัดค้าน กรณีที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้ง
ประจำเขตเลือกตั้ง เห็นว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต
เลือกตั้งหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัคร
รับเลือกตั้งให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งยื่นคำร้อง เอกสารประกอบคำร้องและบัญชีระบุ
พยานพร้อมกับเอกสารที่แสดงว่าได้ส่งสำเนาคำร้อง สำเนาเอกสารประกอบคำร้องและ
สำเนาบัญชีพยานหลักฐานให้แก่ผู้สมัคร ณ ภูมิลำเนาที่ปรากฏในใบสมัครแล้ว โดย
ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตการเลือกตั้งจะยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่อยู่ในเขต
เลือกตั้งเพื่อส่งมายังศาลฎีกาพิจารณาวินิจฉัยหรือต่อศาลฎีกาโดยตรงก็ได้ และเมื่อศาล
ได้นัดพร้อมแล้วผู้อำนวยการการเลือกตั้งจะต้องแจ้งวันและเวลานัดและศาลที่ยื่นคำร้อง
ให้ผู้สมัครทราบ กรณีที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งเห็นว่าผู้สมัครรับ
เลือกตั้งแบบสัดส่วนผู้ใดขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับ
เลือกตั้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้อง บัญชีระบุพยานหลักฐาน พร้อมกับ
เอกสารที่แสดงว่าได้ส่งสำเนาคำร้อง สำเนาเอกสารประกอบคำร้อง และสำเนาบัญชี

พยานหลักฐานให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ณ ภูมิลำเนาที่ปรากฏในใบสมัครหรือพรรคการเมืองที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกแล้วเพื่อขอให้ศาลฎีกาเพิกถอนการรับสมัครเลือกตั้งผู้นั้นให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแจ้งวันและเวลานัดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งทราบก่อนวันนัดยื่นคำร้องไม่น้อยกว่าสามวันก็ได้ เมื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับคำร้องและเอกสารแล้วผู้สมัครยื่นคำคัดค้าน เอกสารประกอบคำคัดค้านและบัญชีพยานหลักฐานพร้อมด้วยสำเนาเพื่อส่งให้แก่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือคณะกรรมการการเลือกตั้ง และหากผู้สมัครไม่มาศาลหรือไม่ยื่นคำคัดค้านถือว่าไม่ตั้งใจจะคัดค้านและสืบทายหลักฐาน และเมื่อถึงวันเลือกตั้ง หากศาลฎีกายังไม่มีคำสั่งให้ถือว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งยังมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งอยู่⁴²

(3) การพิจารณาและทำคำสั่ง ในวันนัดพร้อมคู่ความต้องนำพยานหลักฐานทั้งปวงที่สนับสนุนข้ออ้างของตนตามคำร้องยื่นต่อศาลจังหวัดหรือ ศาลแพ่งที่รับคำร้อง หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณีเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายมีโอกาสตรวจสอบพยานหลักฐาน และจัดบันทึกข้อเท็จจริงที่คู่ความรับและข้อเท็จจริงที่คู่ความโต้แย้งไว้เสร็จแล้วให้ศาลชั้นต้นนัดพิจารณาคดีภายในห้าวันนับแต่วันนัดพร้อม และศาลชั้นต้นต้องส่งคำร้องคำคัดค้านและพยานหลักฐานทั้งปวงไปถึงศาลฎีกาภายในสามวันนับแต่วันนัดพร้อมโดยการพิจารณาคดีดังกล่าวจะพิจารณาที่ศาลฎีกา เมื่อถึงวันนัดพร้อมหากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลให้ถือว่าฝ่ายนั้นไม่ตั้งใจสืบทายหลักฐาน หากคู่ความมาศาลในวันพิจารณาศาลจะพิจารณาว่าจำเป็นต้องสืบทายหลักฐานหรือไม่⁴³ หากจำเป็นต้อง

⁴²พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 40 ประกอบข้อกำหนดเกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, ข้อ 15-16.

⁴³ข้อกำหนดเกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, ข้อ 9.

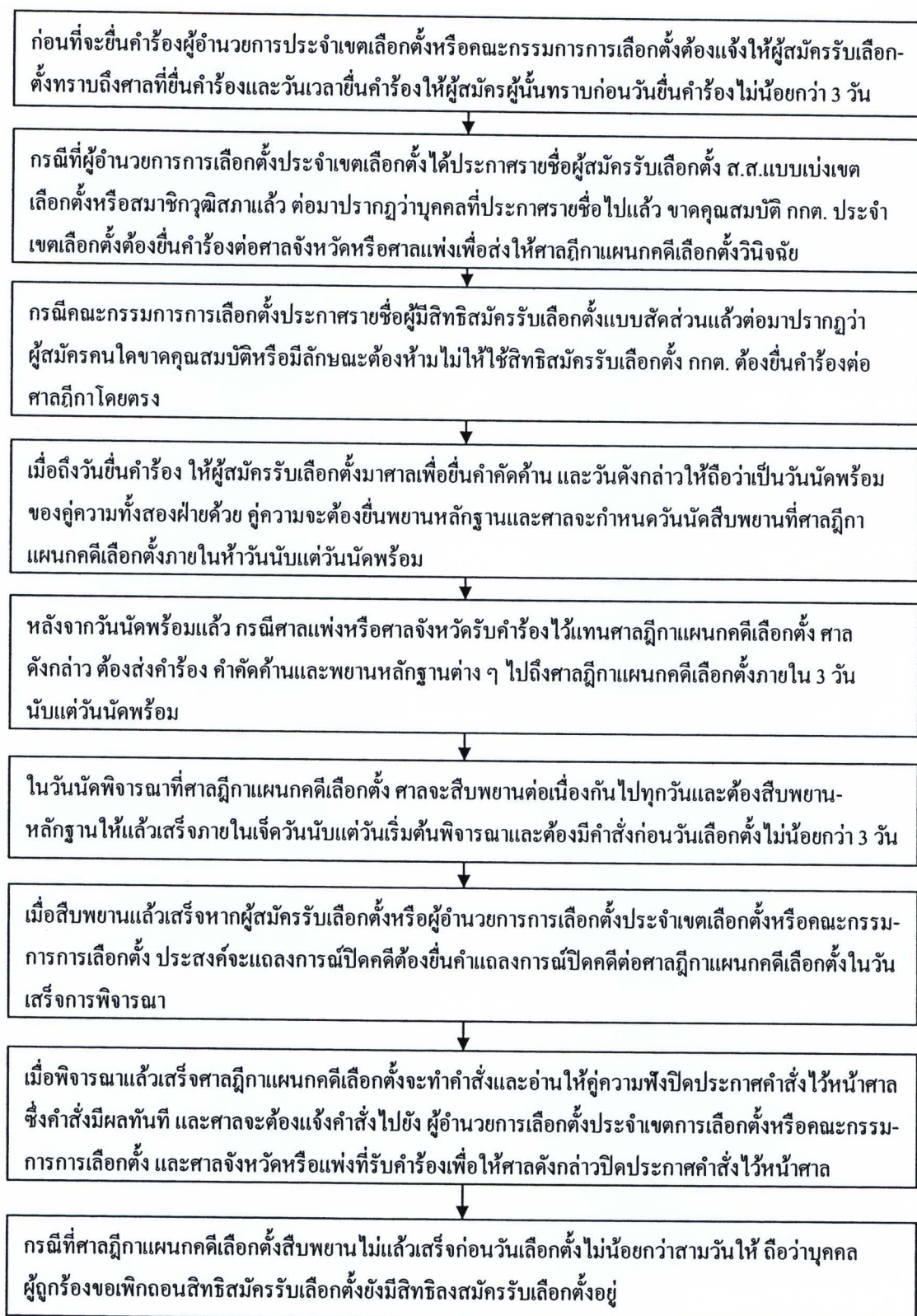
สืบพยานหลักฐานใดให้ศาลเริ่มสืบพยานหลักฐานทันทีและมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร โดยการสืบพยานศาลจะต้องสืบพยานต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวันเว้นแต่กรณีมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้ำวล่วงเสียได้ให้ศาลสั่งเลื่อนคดีไปได้ภายในกำหนดเวลาไม่เกินสามวัน⁴⁴

โดยในการสืบพยานจะสืบพยานผู้ร้อง (ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือคณะกรรมการการเลือกตั้ง) ก่อนแล้วจึงสืบพยานหลักฐาน ผู้คัดค้าน (ผู้สมัครรับเลือกตั้ง) ศาลจะเป็นผู้ซักถามพยานในประเด็นต่าง ๆ เว้นแต่ศาลเห็นว่ามีความจำเป็นก็อาจอนุญาตให้คู่ความซักถาม ในการพิจารณาคดีคู่ความอาจมีคำขอให้สืบพยานในระบบการประชุมทางวิดีโอได้โดยคู่ความอีกฝ่ายไม่คัดค้าน หรือคู่ความทั้งสองฝ่ายมีคำขอและศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลอาจอนุญาตให้สืบพยานบุคคลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ก็ได้ โดยให้ผู้ขอเป็นผู้ดำเนินการและเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการพิจารณาและให้ถือว่าการประชุมทางวิดีโอกระทำในห้องพิจารณา การดำเนินกระบวนการพิจารณาจะสืบพยานหลักฐานต่อเนื่องกันไปทุกวันทำการและวันหยุดราชการตามที่เห็นสมควร โดยให้แล้วเสร็จภายในเจ็ดวันนับแต่วันพิจารณา แต่ทั้งนี้ต้องแล้วเสร็จก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสามวัน เมื่อการพิจารณาแล้วเสร็จ ถ้าคู่ความประสงค์จะแถลงการณ์ปิดคดีก็ให้ทำคำแถลงการณ์เป็นหนังสือยื่นต่อศาลในวันเสร็จสิ้นการพิจารณามีฉะนั้นถือว่าไม่ติดใจแถลงการณ์⁴⁵

และเมื่อศาลฎีกาได้มีคำสั่งแล้ว ให้ปิดประกาศคำสั่งไว้หน้าศาลและให้ศาลฎีกาแจ้งคำสั่งไปยังผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งและศาลชั้นต้นในเขตเลือกตั้ง (ศาลแพ่งหรือศาลจังหวัด) แล้วแต่กรณี โดยเร็ว และศาลแพ่งหรือศาลจังหวัดปิดประกาศให้ทราบทั่วกันโดยคำสั่ง มีผลทันที

⁴⁴ข้อกำหนดเกี่ยวกับการพิจารณาและวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, ข้อ 9-11.

⁴⁵เรื่องเดียวกัน, ข้อ 12-14.

ภาพที่ 4 ขั้นตอนการพิจารณาคดีขอให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

จากขั้นตอนข้างต้นสรุปได้ว่า เมื่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง (กรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง) หรือคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน) ได้ประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไปแล้ว ต่อมาปรากฏว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งได้ประกาศรายชื่อไปแล้วนั้นขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เช่น เป็นสมาชิกพรรคการเมืองสองพรรคในขณะเดียวกัน เป็นต้น คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่มีสิทธิเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครคนนั้น แต่ต้องยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งพิจารณาวินิจฉัยและมีคำสั่งเพิกถอนการรับสมัครการเลือกตั้งของผู้นั้น รวมทั้งในกรณีที่มีการรับสมัครไปแล้วก่อนวันเลือกตั้ง ถ้าเห็นว่าผู้สมัครคนใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งให้ผู้ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งดำเนินการสืบสวนสอบสวนโดยเร็ว และเมื่อได้ทำการสืบสวนสอบสวนแล้วเสร็จ หากพบว่า ผู้นั้นขาดคุณสมบัติก็ต้องยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณาวินิจฉัยให้เพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น ในการยื่นคำร้องเนื่องจากกรณีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งผู้ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง สามารถยื่นคำร้องที่ศาลจังหวัดที่อยู่ในเขตการเลือกตั้งนั้น โดยกรณีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครสามารถยื่นคำร้องได้ที่ศาลแพ่ง ส่วนกรณีการเลือกตั้งแบบสัดส่วนสามารถยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งได้โดยตรงดังนั้น ก่อนยื่นคำร้องผู้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือคณะกรรมการ การเลือกตั้งต้องแจ้งให้ผู้สมัครทราบถึงศาลที่ตนจะยื่นคำร้อง โดยในวันยื่นคำร้องผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องยื่นคำคัดค้านในวันดังกล่าวและถือว่าในวันยื่นคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นวันนัดพร้อมของคู่ความทั้งสองฝ่ายด้วย

เห็นได้ว่า ศาลชั้นต้นซึ่งรับคำร้องไว้แทนศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งดังกล่าวไม่มีอำนาจในพิจารณาวินิจฉัยคำร้อง แต่ต้องส่งคำร้อง คำคัดค้านและพยานหลักฐานมายังศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งเพื่อพิจารณาวินิจฉัย โดยศาลจะพิจารณาภายในสามวันนับแต่วันนัดพร้อมดังกล่าว และในวันพิจารณาศาลฎีกาแผนก คดีเลือกตั้งจะสืบพยานต่อเนื่องกันไปทุกวัน โดยต้องแล้วเสร็จภายในเจ็ดวันนับแต่วันเริ่มต้นพิจารณา เนื่องจากศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งจะต้องมีคำสั่งเกี่ยวกับสิทธิสมัครของผู้สมัครรับ

เลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสามวัน หากสืบพยานไม่แล้วเสร็จตามเวลาดังกล่าว ก็ให้ถือว่าบุคคลซึ่งถูกคณะกรรมการการเลือกตั้งร้องขอเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ยังมีสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งอยู่ ดังนั้น ในคดีที่มีการร้องขอให้วินิจฉัยคุณสมบัติ สิทธิสมัครรับเลือกตั้งศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งจะต้องพิจารณาอย่างรวดเร็วเพื่อให้ทันกำหนดวันเลือกตั้ง

1.3 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

พ.ศ. 2550

กรณีการร้องขอให้เพิกถอนคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สั่งให้บุคคลใดระงับการดำเนินการที่ทำให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เป็นการชั่วคราว กรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการสืบสวนสอบสวนแล้วปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่ามีบุคคลใดดำเนินการด้านธุรกรรมทางการเงินผลิตหรือเตรียมการผลิตวัสดุอุปกรณ์ที่อาจใช้ในการจัดการเลือกตั้งโดยไม่มีอำนาจให้เงินหรือทรัพย์สินหรือใช้อิทธิพลคุกคามเพื่อให้คุณให้โทษแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองหรือดำเนินการอื่นที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดทำให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้บุคคลนั้นระงับการดำเนินการนั้นไว้เป็นการชั่วคราวภายในเวลาที่กำหนดแต่ต้องไม่เกินหกสิบวัน โดยผู้ได้รับคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีสิทธิร้องขอต่อศาลฎีกาให้เพิกถอนคำสั่งนั้นได้ และถ้าศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้ง เห็นว่า การดำเนินการของบุคคลนั้นมิได้เป็นไปเพื่อให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้ศาลฎีกาสั่งเพิกถอนคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง⁴⁶ ซึ่งการพิจารณาและวินิจฉัยคดีดังกล่าวได้มีการบัญญัติไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งฯ ดังนี้

⁴⁶พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

1) ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง คือ ผู้ที่ได้รับคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งคำสั่งที่สั่งให้บุคคลนั้นระงับการดำเนินการเกี่ยวกับธุรกรรมทางการเงิน ผลิตหรือเตรียมการผลิต วัสดุอุปกรณ์ที่อาจใช้ในการจัดการเลือกตั้งมีสิทธิร้องขอต่อศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งให้เพิกถอนคำสั่งนั้นได้ และถ้าศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งพิจารณาแล้วเห็นว่าการดำเนินการของบุคคลนั้นมิได้เป็นไปเพื่อให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมให้ศาลฎีกาสั่งเพิกถอนคำสั่งนั้น⁴⁷

2) การตรวจรับคำร้องและคำคัดค้าน เมื่อมีการยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สั่งให้บุคคลใดระงับการดำเนินการที่ทำให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมเป็นการชั่วคราวแล้ว ศาลต้องตรวจรับและมีคำสั่งเกี่ยวกับคำร้องภายในสามวันนับแต่วันรับคำร้อง โดยเมื่อศาลได้รับคำร้องแล้วศาลจะต้องตรวจดูว่า คำร้องได้ยื่นและทำถูกต้องตามแบบที่ระเบียบที่ประชุมศาลฎีกาวาดด้วยวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งฯ ได้กำหนดหรือไม่ เช่น คำร้องต้องระบุเรื่องอันเป็นเหตุให้ต้องใช้สิทธิ ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งเหตุผลที่สนับสนุน โดย ชัดแจ้ง และมาตราของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเหตุผลในคำร้อง คำขอที่ระบุความประสงค์จะให้ศาลดำเนินการอย่างใด ลายมือชื่อผู้ร้อง เป็นต้น และที่สำคัญศาลต้องตรวจว่าคำร้องดังกล่าวเป็นคำร้องที่อยู่ในอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยของศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งหรือไม่ เมื่อเห็นว่าเข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้วก็ให้ศาลส่งสำเนาคำร้องแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือมีคำสั่งแจ้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมารับสำเนาคำร้องภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด การส่งสำเนาคำร้องหรือคำสั่งแจ้งคณะกรรมการการเลือกตั้งข้างต้น ถ้าไม่มีผู้รับหรือไม่สามารถทำได้ก็ให้ศาลมีคำสั่งให้ปิดหมายไว้ ณ สำนักทำางานของคณะกรรมการการเลือกตั้งและการส่งนั้นให้มีผลใช้ได้ทันที

⁴⁷ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, ข้อ 18.

ส่วนการยื่นคำคัดค้านเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับสำเนาคำร้องหรือคำสั่งแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องยื่นคำคัดค้านภายในสามวันนับแต่วันที่มารับสำเนาคำร้องตามคำสั่งแจ้งให้มารับคำร้องหรือภายในสามวันนับแต่วันที่รับหมายนัดพร้อมสำเนาคำร้องหรือวันที่ปิดหมาย เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับสำเนาคำร้องและยื่นคำคัดค้านแล้ว หรือคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ยื่นคำคัดค้านภายในสามวันนับแต่วันรับสำเนาคำร้องหรือไม่มารับสำเนาคำร้องภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปโดยเร็ว⁴⁸

3) การพิจารณาวินิจฉัยและทำคำสั่ง การพิจารณาและวินิจฉัยคำร้องขอให้เพิกถอนคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สั่งให้บุคคลใดระงับการดำเนินการที่ทำให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมเป็นการชั่วคราวนี้ มีขั้นตอนพิจารณาวินิจฉัยและทำคำสั่งเช่นเดียวกับคดีที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง ร้องขอให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 219 วรรคสาม ประกอบมาตรา 239 วรรคสอง⁴⁹ กล่าวคือ ก่อนสืบพยานศาลจะนัดตรวจพยานหลักฐานหรือไม่ ก็ได้ ซึ่งในส่วนของการสืบพยานหลักฐานในวันนัดถ้าผู้ร้องไม่มาศาล ศาลจะจำหน่ายคดีผู้ร้อง แต่ถ้าผู้คัดค้านไม่มาศาล ศาลก็จะพิจารณาคดีไปฝ่ายเดียว

ในวันนัดพิจารณาให้พิจารณาคดีต่อเนื่องกันไปทุกวันทำการ โดยศาลอาจกำหนดให้พยานบุคคลใดที่ต้องมาเบิกความเสนอบันทึกคำพยานหรือความเห็นต่อศาล ตามประเด็นที่ศาลกำหนดหรือคู่ความฝ่ายที่ร้องขอกำหนดและศาลอนุญาต โดยให้ส่งต้นฉบับบันทึกคำพยานหรือความเห็นต่อศาลและสำเนาแก่คู่ความอีกฝ่ายทราบล่วงหน้าอย่างน้อยสามวันก่อนวันสืบพยานบุคคลนั้น และในวันสืบพยานบุคคลนั้นให้พยานผู้ให้ถ้อยคำเบิกความตอบข้อซักถามเพิ่มเติม และหากพยานผู้ให้ถ้อยคำไม่มาศาล

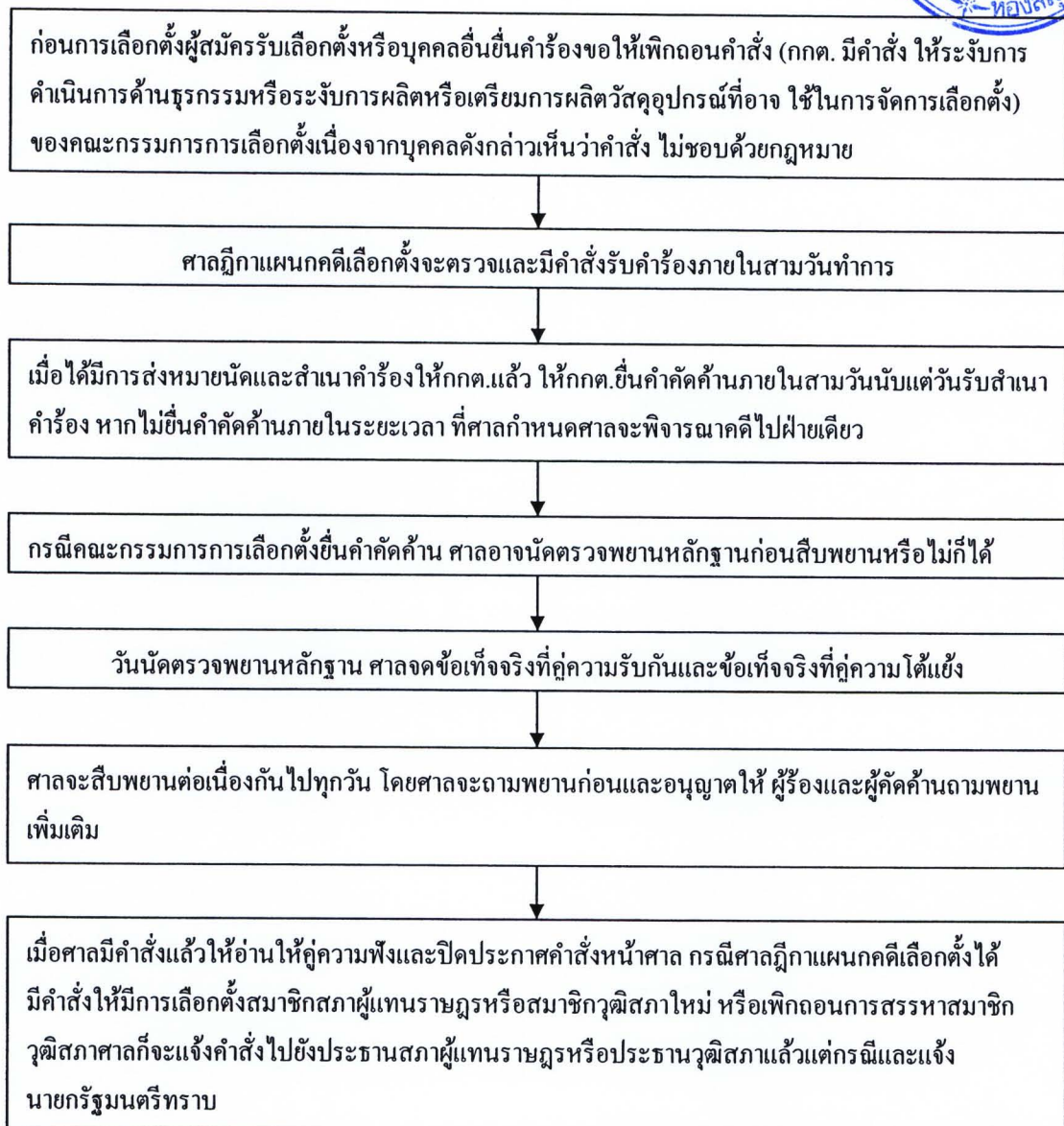
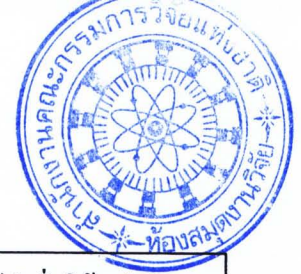
⁴⁸ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550, ข้อ 19.

⁴⁹เรื่องเดียวกัน, ข้อ 20-21.

หรือมาศาลแต่ไม่ยอมตอบข้อซักถามเพิ่มเติมของศาลหรือคู่ความให้ศาลปฏิเสธที่จะ
รับฟังบันทึกคำพยานผู้นั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี เป็นต้น การแถลงการณ์ปิดคดี
ถ้าคู่ความประสงค์จะแถลงการณ์ปิดคดีให้ทำคำแถลงการณ์เป็นหนังสือยื่นต่อศาล
ภายในห้าวันนับแต่วันเสร็จสิ้นการพิจารณา มิฉะนั้นถือว่าไม่คิดใจแถลงการณ์

ในส่วนของการทำคำสั่ง คำสั่งศาลจะต้องมีใจความแห่งคำวินิจฉัยพร้อม
เหตุผล เมื่อศาลได้อ่านคำสั่งให้คู่ความฟังแล้วก็ให้ปิดคำสั่งไว้หน้าศาลเพื่อให้ทราบ
ทั่วกัน และคำสั่งมีผลบังคับใช้ทันทีนับแต่วันที่มิคำสั่ง

กรณีศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งได้มีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภา-
ผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาใหม่หรือเพิกถอนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาหรือ
เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ศาลก็จะแจ้งคำสั่งไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธาน-
วุฒิสภาแล้วแต่กรณีและแจ้งไปยังนายกรัฐมนตรีทราบ

ภาพที่ 5 ขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาคำร้องขอให้เพิกถอนคำสั่งที่ให้ผู้ใด ะงับการดำเนินการด้านธุรกรรมหรือระงับการผลิตวัสดุอุปกรณ์ ที่ใช้ในการหาเสียงเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

จากขั้นตอนข้างต้นสรุปได้ว่า กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้ผู้ใด ใดหรือผู้สมัครคนใดหยุด/ระงับการดำเนินการเป็นการชั่วคราว (ไม่เกินหกสิบวัน) โดย ห้ามดำเนินธุรกรรมทางการเงิน หรือระงับการผลิตวัสดุ เช่น แผ่นซีดีหรือป้ายหาเสียง ต่าง ๆ ซึ่งเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่ให้ผู้หาเสียงเลือกตั้ง หรือกรณีที่บุคคลดังกล่าว

ใช้อำนาจโดยให้เงินหรือทรัพย์สินหรือใช้อิทธิพลคุกคามเพื่อให้คุณแก่ตนหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งอื่น และเป็นโทษแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองอื่นโดยการกระทำการดังกล่าวอาจส่งผลให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เห็นได้ว่า ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 13 เปิดโอกาสให้บุคคลซึ่งต้องคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถที่จะร้องขอให้ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการสั่งให้บุคคลหยุดกระทำการหรือระงับการดำเนินการดังกล่าวได้ หากเห็นว่าคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่เป็นไปตามกฎหมายหรือเป็นการเอื้อประโยชน์แก่อีกฝ่าย เป็นต้น ในการพิจารณาคดีดังกล่าวศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งจะพิจารณาเช่นเดียวกับคดีที่มีการร้องขอให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง กล่าวคือ ศาลจะตรวจรับคำร้องภายในสามวันทำการและส่งคำร้องให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับสำเนาคำร้องแล้ว กกต.ต้องยื่นคำคัดค้านภายในสามวันนับแต่วันรับสำเนาคำร้อง และหากไม่ยื่นคำคัดค้านภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดศาลจะพิจารณาคดีไปฝ่ายเดียว หากคณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำคัดค้านศาลฎีกาจะนัดตรวจพยานหลักฐานหรือไม่ก็ได้ โดยศาลจะพิจารณาและสืบพยานต่อเนื่องกันไปทุกวัน โดยเมื่อศาลพิจารณาแล้วเสร็จ หากคำสั่งดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายศาลจะมีคำสั่งให้เพิกถอนคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

2. การพิจารณาคดีเลือกตั้งในต่างประเทศ

ปัจจุบันนานาอารยประเทศล้วนแต่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีทั้งระบบประธานาธิบดีและระบบรัฐสภา โดยระบบประชาธิปไตยนั้นประชาชนในชาติก็จะเลือกตั้ง (Election) ผู้แทนเข้ามาใช้อำนาจอธิปไตยแทนตน ส่วนรูปแบบการเลือกตั้งก็อาจแตกต่างกันไปตามพัฒนาการแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตามการเลือกตั้งบางครั้งอาจเป็นการเลือกตั้งที่ไม่เป็นประชาธิปไตยก็ได้ หากการเลือกตั้งมิได้เป็นไป โดยบริสุทธิ์และยุติธรรม ดังนั้นจะให้การเลือกตั้งมีความบริสุทธิ์และยุติธรรมเพียงใดก็จะต้องมี

ระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลที่ดีและได้รับความเชื่อถือจากประชาชนในชาติซึ่งเป็นผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

จากการศึกษาถึงการตรวจสอบการเลือกตั้งของประเทศที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาระบบการเลือกตั้งพบว่าในปัจจุบันการตรวจสอบการเลือกตั้งมีด้วยกันสองกรณี กล่าวคือ ประเทศที่องค์กรตุลาการทำหน้าที่วินิจฉัยคดีเลือกตั้ง ได้แก่ ประเทศอังกฤษ และญี่ปุ่น และประเทศที่ตั้งองค์กรอื่นจัดการเลือกตั้งและมีอำนาจในการวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งแต่คู่ความก็สามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลได้ ได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ฟิลิปปินส์ และสาธารณรัฐอินเดีย เป็นต้น

2.1 ประเทศที่องค์กรตุลาการตรวจสอบการเลือกตั้ง

2.1.1 ประเทศอังกฤษ

กฎหมายของอังกฤษไม่มีการแบ่งแยกกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชนอย่างชัดเจน

1) องค์กรทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้ง

อังกฤษให้ศาลเลือกตั้งเป็นผู้พิจารณาคดีเลือกตั้ง ตั้งแต่มีกฎหมาย Election Petition Act ค.ศ. 1868 ซึ่งได้รับการแก้ไขเมื่อ ค.ศ. 1879 เป็นต้นมา⁵⁰

ศาลเลือกตั้ง (Election Court) ประกอบด้วยผู้พิพากษา 2 นาย เป็นองค์คณะผู้พิพากษาศาลเลือกตั้งนี้จะได้รับการคัดเลือกเป็นประจำทุกปีจากผู้พิพากษาในศาล Queen's Bench Division และจะต้องไม่เป็นสมาชิกสภาขุนนาง (The House of Lords) ในกรณีที่ตำแหน่งผู้พิพากษาศาลเลือกตั้งว่างลงก่อนครบกำหนดก็จะมีการคัดเลือกผู้พิพากษาแทนในตำแหน่งที่ว่างลง และในกรณีที่จำเป็นอาจมีการแต่งตั้งผู้พิพากษาเพิ่มเติม (Additional Judges) เพื่อช่วยเหลือศาลเลือกตั้งก็ได้ ผู้พิพากษาที่ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้พิพากษาศาลเลือกตั้งแล้วไม่มีสิทธิได้รับการเลือกอีก ผู้พิพากษาที่

⁵⁰ไพโรจน์ ชัยนาม, สถาบันการเมืองและรัฐธรรมนูญของต่างประเทศกับระบอบการปกครองของไทย (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515), หน้า 63.

พิจารณาคดีคัดค้านการเลือกตั้งมีอำนาจที่จะพิจารณาคดีนั้นต่อไปจนกว่าจะเสร็จสิ้น แม้จะเกินระยะเวลาหนึ่งปีที่ตนได้รับการคัดเลือกไว้ โดยมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับ ผู้พิพากษาของศาลสูงและมีอำนาจในการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของ Supreme Court ทำหน้าที่ ด้านธุรการ (Registrar) ในการพิจารณาคดีคัดค้านการเลือกตั้ง เช่น ถ้ามีการร้องคัดค้าน การเลือกตั้งในเขตเคาน์ตี (County) เซอร์ฟ (Sheriff) ของเคาน์ตีนั้นต้องมารับรองต้อนรับ นอกจากนี้ค่าเดินทางและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ของผู้พิพากษา และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ทั้งหมดที่ต้องจ่ายไปในการรับรอง⁵¹

2) การกระทำที่เป็นความผิดกฎหมายเลือกตั้ง

ความผิดประเภททุจริตการเลือกตั้ง (Corrupt Practices) เช่น การ ดิดสินบน (Bribery) ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมและไม่ว่าผู้สมัครจะเป็นผู้กระทำ เองหรือเป็นการกระทำของบุคคลอื่นที่ทำเพื่อผู้สมัครเพื่อให้ได้รับการเลือกตั้ง เช่น การจัดเลี้ยงสุรา อาหารหรือการจัดให้มีมหรสพ ชักจูงให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียง หรือดเว้นการลงคะแนนเสียง การใช้อิทธิพลบังคับข่มขู่โดยไม่ชอบ (Undue Influence) ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม การปลอมตัวหรือช่วยเหลือสนับสนุนให้มีการปลอมตัว เข้าไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือการแสดงรายการค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งโดยไม่ชอบ (False Declaration as to Election Expenses)

การกระทำผิดที่ถือเป็นความผิด ประเภทการทำความผิด กฎหมาย (Illegal Practices) เช่น การพิมพ์หรือประกาศโดยจงใจซึ่งข้อความอันเป็นเท็จ ว่าผู้สมัครคนหนึ่งได้ถอนตัวจากการสมัครรับเลือกตั้งไม่ว่าจะกระทำก่อนหรือ หลังการ เลือกตั้ง การจัดหายานพาหนะนำพาผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Making Payments for Conveying Voting Offences) หรือการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยผิด

⁵¹วิเชียร แก้วมณีโชติ, “ปัญหาการคัดค้านกระบวนการเลือกตั้งตามพระราช- บัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิก- วุฒิสภา พ.ศ. 2541,” (การศึกษานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2547), หน้า 73.

กฎหมาย หรือมีการลงคะแนนเสียงแทนผู้อื่น การไม่ยื่นรายการแสดงค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะถูกเพิกถอนก็ต่อเมื่อเป็นการทุจริตคดโกง การกระทำผิดกฎหมายหรือความผิดอื่นที่กฎหมายกำหนดและจะต้องส่งผลกระทบ (Affect) ต่อผลการเลือกตั้ง และศาลเลือกตั้งได้พิจารณาวินิจฉัยแล้วว่าผู้สมัครหรือตัวแทนได้กระทำความผิดดังกล่าวจริง⁵²

3) การพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง⁵³

การร้องคัดค้านการเลือกตั้งจะต้องทำเป็นคำร้อง (Election Petition) ตามแบบฟอร์มที่กฎหมายกำหนด ระบุรายละเอียดที่ร้อง ลงนามโดยผู้ยื่น คำร้องคนหนึ่งหรือหลายคนแล้วแต่กรณี และต้องยื่นคำร้องนั้นต่อ The High Court in King's Bench Division หรือ The Court of Session หรือ The Court of Northern Ireland in the King's Bench Division ทั้งนี้ผู้คัดค้านแล้วแต่เขตเลือกตั้งที่เกี่ยวข้องนั้นจะอยู่ในอังกฤษหรือเวลส์หรือสกอตแลนด์หรือไอร์แลนด์เหนือ โดยวิธีการยื่นคำร้องนั้นจะต้องยื่นต่อเจ้าหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด และเจ้าหน้าที่ดังกล่าวจะต้องส่งสำเนา 1 ชุด ไปให้แก่เจ้าหน้าที่เลือกตั้งของเขตเลือกตั้งที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้จัดพิมพ์ลงเป็นหลักฐานสำคัญของเขตเลือกตั้งนั้นต่อไป นอกจากนี้ในเวลาที่ยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งหรือภายในสามวันนับจากวันยื่นคำร้อง ผู้ร้องคัดค้านจะต้องวางเงินประกันจำนวนหนึ่งพันปอนด์ สำหรับค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ผู้ยื่นคำร้องจะต้องจ่ายให้แก่พยานหรือผู้ต้อง คำร้อง และภายในกำหนดห้าวันนับจากวันที่ได้ยื่นคำร้อง ผู้ร้องจะต้องแจ้งการฟ้องร้องพร้อมส่งสำเนาคำร้องของตนไปให้แก่ผู้ต้องคำร้อง และภายในกำหนดห้าวัน นับแต่วันที่ส่งสำเนาคำร้องพร้อมหนังสือแจ้งไปให้ผู้ต้องคำร้องทราบ ผู้ต้องคำร้องมีสิทธิร้องคัดค้านว่า

⁵²ชัยรัตน์ จยาวรรณ, “การคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 64.

⁵³พัชโรดม ลิ้มปิยะเชิธร, “กระบวนการคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 103.

เงินประกัน ไม่เพียงพอและผู้ต้องคำร้องจะต้องวางเงินประกันเพิ่มเติมให้เพียงพอภายในกำหนดเวลาไม่เกิน 5 วัน ถ้าหากไม่มีการวางเงินประกัน หรือไม่มีการวางเงินประกันเพิ่มเติมภายในกำหนดเวลาดังกล่าวกระบวนการพิจารณาคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งเป็นอันสิ้นสุดลง⁵⁴ คำร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องยื่นภายในยี่สิบเอ็ดวันภายหลังจากที่ผลการเลือกตั้งส่งไปถึงราชเลขาธิการของอังกฤษหรือไอร์แลนด์เหนือ (The Clerk of the Crown or the Clerk of the Crown of the Northern Ireland) แล้วแต่กรณี และหากคำร้องนั้นระบุว่ามีการทุจริตคดโกงในการเลือกตั้งโดยมูลเหตุที่ว่ามีการให้เงินหรือรางวัลหรือสัญญาว่าจะให้เงินหรือรางวัลคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งอาจยื่นภายในยี่สิบแปดวันหลังจากวันที่ได้มีการจ่ายเงิน⁵⁵

คำร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาโดยผู้พิพากษาจำนวน 2 นายประกอบกันเป็นองค์คณะ (Election Court) ศาลเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้พิพากษาของศาลสูง (High Court) สถานที่พิจารณาคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งจะต้องอยู่ภายในบริเวณเขตเลือกตั้งที่ได้มีการเลือกตั้งเกิดขึ้น เว้นแต่กรณีศาลสูง (High Court) พิจารณาแล้ว เห็นว่า ภายใต้อาณัติบางอย่างสมควรให้เปลี่ยนสถานที่พิจารณาคำร้อง ก็อาจกำหนดสถานที่ใหม่เพื่อความสะดวกเหมาะสมในการพิจารณา ถ้าหากเขตเลือกตั้งดังกล่าวอยู่ในเขตมหานครลอนดอนทั้งหมดหรือแต่เพียงบางส่วน การพิจารณาก็อาจกระทำกันในเขตมหานครลอนดอนได้ทั้งนี้สุดแล้วแต่ศาลสูงจะกำหนด อย่างไรก็ตามศาลเลือกตั้งอาจจะขอเปลี่ยนสถานที่พิจารณาคำร้องจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งได้ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายในเขตเลือกตั้งนั้น

การพิจารณาจะต้องพิจารณาโดยเปิดเผยและต้องประกาศกำหนดเวลาสถานที่พิจารณาคดีเป็นการล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 14 วันก่อนวันพิจารณาศาลเลือกตั้งอาจใช้ดุลพินิจเลื่อนการพิจารณาคำร้องออกไปได้ แต่จะต้องเป็นไปเพื่อความยุติธรรมและการพิจารณาคดีจะต้องดำเนินต่อไปถึงแม้ว่าผู้ถูกร้องจะยอม รับโดยการลาออกจากตำแหน่งหรืออยู่ในช่วงปิดสมัยประชุมก็ตาม

⁵⁴ พัจโรคม ลิมปิยเชียร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 104.

⁵⁵ วิเชียร แก้วมณีโชติ, เรื่องเดิม, หน้า 73.

บุคคลที่เป็นพยานในศาลเลือกตั้งจะไม่ได้รับการยกเว้นการตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดหรือเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง โดยอ้างว่าคำตอบนั้นเป็นการกล่าวโทษตนเองหรือคู่สมรสหรือโดยอ้างเอกสิทธิ์ แต่ทั้งนี้พยานซึ่งตอบคำถามของศาลเลือกตั้งทั้งหมดตามความเป็นจริงจะได้รับความคุ้มครองจากศาล โดยศาลจะออกเป็นใบรับรองให้ และคำตอบของพยานต่อหน้าศาลเลือกตั้งจะไม่ได้รับอนุญาตให้นำไปเป็นพยานหลักฐานฟ้องร้องผู้ขึ้นหรือคู่สมรส ไม่ว่าในคดีอาญาหรือคดีแพ่ง เว้นแต่กรณีที่ถูกกล่าวหาในคดีอาญาฐานเบิกความเท็จ

เมื่อศาลได้ดำเนินการพิจารณาจนได้ความแจ่มแล้วศาลเลือกตั้งจะสรุป (Conclusion) การพิจารณาคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งโดยจะต้องวินิจฉัยว่า สมาชิกที่ถูกร้องคัดค้านหรือบุคคลอื่นได้รับเลือกตั้งโดยถูกต้องหรือไม่ หรือวินิจฉัยว่าการเลือกตั้งนั้นเป็นโมฆะหรือไม่ และจะต้องส่งหนังสือรับรองคำวินิจฉัยไปให้แก่ประธานสภาผู้แทนราษฎร คำวินิจฉัยดังกล่าวนี้ถือเป็นที่สุด โดยมีบทบัญญัติ ไว้ว่า⁵⁶

(1) ถ้าหากผู้พิพากษาซึ่งประกอบเป็นศาลเลือกตั้งมีความเห็นแตกต่างกันว่า การเลือกตั้งหรือผลการเลือกตั้งนั้นถูกต้องหรือไม่ จะต้องแสดงความเห็นที่แตกต่างกันนั้น และถือว่าสมาชิกผู้นั้นได้รับเลือกตั้งโดยถูกต้อง

(2) ถ้าหากผู้พิพากษาวินิจฉัยว่าสมาชิกผู้นั้นได้รับเลือกตั้งโดยไม่ถูกต้องแต่มีความเห็นในการวินิจฉัยต่างกัน จะต้องแสดงความเห็นที่แตกต่างกันไว้และให้ถือว่า การเลือกตั้งนั้นเป็นโมฆะ

ในกรณีที่มีการกล่าวหาว่ามีการทุจริต (Corrupt Practices) หรือการกระทำผิดกฎหมายในการเลือกตั้ง นอกเหนือจากต้องส่งคำรับรองการวินิจฉัยไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ศาลเลือกตั้งจะต้องทำรายงานเสนอไปด้วยว่าการทุจริตหรือการกระทำผิดกฎหมายในการเลือกตั้งนั้นมีเหตุผลพอที่จะเชื่อได้ว่าปรากฏการกระทำผิดจริงมากน้อยเพียงใด และศาลเลือกตั้งยังอาจที่จะเสนอรายงานพิเศษ (Special Report) ต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการพิจารณาคำร้องซึ่งศาลเห็นว่าควรแจ้งให้สภาผู้แทนราษฎรทราบด้วยรายงานทุกชั้นที่

⁵⁶วิเชียร แก้วมณี โชติ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 74.

เสนอต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรจะต้องลงนามโดยผู้พิพากษาสองนายของศาลเลือกตั้ง และเมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้รับแจ้งจากประธานสภาเกี่ยวกับคำวินิจฉัย และรายงานของศาลเลือกตั้งแล้ว จะต้องสั่งให้มีการบันทึกคำวินิจฉัยและรายงานนั้นในวารสารของสภา และจะต้องสั่งการอันจำเป็นสำหรับที่จะยืนยันหรือเปลี่ยนแปลง ผลการเลือกตั้งต่อไป หรือดำเนินการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลเลือกตั้ง ทั้งนี้สุดแล้วแต่สถานการณ์ และกรณีที่ศาลเลือกตั้งเสนอรายงานพิเศษสภาผู้แทนราษฎรก็อาจออกคำสั่งตามรายงานนั้นตามที่เห็นว่าเหมาะสม⁵⁷

2.1.2 ประเทศญี่ปุ่น

กฎหมายเลือกตั้งญี่ปุ่น ได้บัญญัติให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเป็นแบบระบบผสมระหว่างระบบเขตเลือกตั้งขนาดเล็ก กับระบบสัดส่วนจากบัญชีรายชื่อพรรคการเมือง ส่วนผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกสภาบริหารส่วนท้องถิ่นจะต้องมีอายุครบ 25 ปี ขึ้นไป ส่วนสมาชิกวุฒิสภามีอายุครบ 30 ปีบริบูรณ์ โดยเป็นการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเป็นการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และจะต้องสังกัดพรรคการเมือง

1) องค์กรทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้ง

ในประเทศญี่ปุ่นเดิมรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1946 กำหนดให้แต่ละสภามีอำนาจวินิจฉัยคำร้องคัดค้านความสมบูรณ์ถูกต้องของการเลือกตั้งสมาชิกและเพื่อแสดงว่าสมาชิกคนใดของสภาขาดคุณสมบัติของการเป็นสมาชิก จะต้องมีการลงคะแนนมติด้วยเสียงข้างมากถึงสองในสามของจำนวนสมาชิกที่มาประชุม⁵⁸ ต่อมาสภาได้ละอำนาจดังกล่าวให้แก่ศาลยุติธรรมเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง โดยศาลอุทธรณ์กรุงโตเกียวเป็นผู้พิจารณาคำร้องคัดค้าน ซึ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถนำคดีมาร้องต่อศาลได้โดยตรงและต่อมาก็ได้มีการพัฒนาเป็นศาลเลือกตั้งขึ้น และปัจจุบันศาลเลือกตั้งมีอำนาจในการพิจารณาคดีเลือกตั้งเช่นเดียวกับ

⁵⁷วิเชียร แก้วมณีโชติ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 74-75.

⁵⁸ชัยรัตน์ จยาวรรณ, เรื่องเดิม, หน้า 150.

ประเทศอังกฤษ⁵⁹ ซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถฟ้องร้องต่อศาลเลือกตั้งได้โดยตรง ส่วนการดำเนินการจัดการเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการเลือกตั้งซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศญี่ปุ่นแบ่งออกเป็น 3 ระดับ กล่าวคือ คณะกรรมการการเลือกตั้งระดับชาติ (Central Election Management Council) ประกอบด้วยจำนวนสมาชิก 5 คน โดยประธานคณะกรรมการการเลือกตั้ง 1 คน และคณะกรรมการการเลือกตั้ง 4 คน ได้รับการแต่งตั้งโดยนายกรัฐมนตรีตามคำแนะนำของรัฐสภา มีวาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี มีหน้าที่ในการควบคุมกำกับกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และกำกับดูแลคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด⁶⁰ คณะกรรมการการเลือกตั้งระดับจังหวัด (Prefectural Election Management Committees) ประกอบด้วย สมาชิกจำนวน 4 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี ได้รับการแต่งตั้งโดยสภาจังหวัด มีหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ว่าราชการจังหวัด และสภาจังหวัด และมีหน้าที่กำกับดูแลคณะกรรมการการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น และคณะกรรมการการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น (Municipal (City, Town, Village) Election Management Committees) ประกอบด้วย สมาชิกจำนวน 4 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี ได้รับการแต่งตั้งโดยสภาท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเลือกตั้งนายกเทศมนตรี และองค์กรปกครองท้องถิ่นทั้งหมด⁶¹

นอกจากคณะกรรมการการเลือกตั้งที่กล่าวไว้ข้างต้น ยังมีหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินการเลือกตั้งอื่นอีก อาทิ

(1) ผู้อำนวยการการลงคะแนนเลือกตั้งและการตรวจนับคะแนน (Superintendents of the poll or of the ballot counting)

⁵⁹ ธรรมาภิบาล, การแก้ไขปัญหาการเมือง ที่สำเร็จของญี่ปุ่น [Online], available URL: [http://www.thammapiban.com/2010/01/05/การแก้ไขปัญหาการเมือง-ท, 2553 \(พฤษภาคม 1\).](http://www.thammapiban.com/2010/01/05/การแก้ไขปัญหาการเมือง-ท, 2553 (พฤษภาคม 1).)

⁶⁰ โอเคนะฮัน, วิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการเลือกตั้ง [Online], available URL: [http://www.oknation.net/blog/print.php?id=52971, 2553 \(ธันวาคม 15\).](http://www.oknation.net/blog/print.php?id=52971, 2553 (ธันวาคม 15).)

⁶¹ ชลัช จงสืบทพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 34-35.

(2) ผู้สังเกตการณ์การลงคะแนนเลือกตั้งและการตรวจนับคะแนน
(Observers of the poll or the ballot counting)

(3) Election Meeting คู่มือเกี่ยวกับการประกาศผลผู้ชนะการเลือกตั้ง โดยเมื่อมีการเลือกตั้งเสร็จสิ้นลง ประชานกรรมการสรุปผลการเลือกตั้งจะ เรียกประชุม คณะกรรมการสรุปผลการเลือกตั้งเพื่อพิจารณาตัดสินว่าผู้สมัครรายใดชนะการเลือกตั้ง

(4) Election Sub-meeting คู่มือเกี่ยวกับการนับคะแนนภายในเขตเลือกตั้งของตนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา⁶²

2) การกระทำที่เป็นความผิดกฎหมายเลือกตั้ง

ประเทศญี่ปุ่นได้มีการป้องกันปัญหาการซื้อเสียงอย่างเบ็ดเสร็จ เต็มขนาด โดยกฎหมายบัญญัติห้ามผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือนุคคลใดแจกเงิน แจกของหรือ กระทำการใด ๆ ที่ส่อไปในทางหาคะแนนนิยมโดยการเอาใจราษฎรใน ทางที่ผิดทำนองคลองธรรม ทั้งนี้ก่อนเลือกตั้งและภายหลังเลือกตั้งเสร็จสิ้น

การทำโปสเตอร์หาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องมีขนาดเดียว กล่าวคือ 42 x 42 เซนติเมตร และต้องไปปิดไว้ที่แผ่นป้ายของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เท่านั้น หากปิดไว้ที่บริเวณอื่นถือว่าผิดกฎหมายเลือกตั้ง

การปราศรัยหาเสียง ให้ทำได้ในที่ชุมชนหรือห้องประชุมเท่านั้น จะโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งไปตามท้องถนนไม่ได้ถือว่าผิดกฎหมายเลือกตั้ง ส่วนระยะเวลาในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา หรือผู้ว่าราชการจังหวัดจะมีเวลาหาเสียงเลือกตั้งเพียงสิบเจ็ดวัน ระยะเวลาในการหาเสียงเลือกตั้งนายกเทศมนตรีมีเวลาหาเสียงเลือกตั้งเพียงสิบสี่วัน กรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีเวลาหาเสียงเพียงสิบสองวัน กฎหมายเลือกตั้งญี่ปุ่นให้ระยะเวลาในการหาเสียงเลือกตั้งน้อยเหตุผลมาจากแนวคิดที่ว่าคนคตินั้นเขาเป็นผู้ทำดีมาโดยตลอดแล้วไม่ใช่มาคิดตอนหาเสียง

ในประเทศญี่ปุ่น คดีเลือกตั้งอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งดังกล่าวถือว่าเป็นคดีอาญายอมความไม่ได้ และผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่กระทำความผิดกฎหมายให้รวมถึงผู้เกี่ยวข้องด้วย เช่น ญาติพี่น้อง เลขา ที่ปรึกษา (Joint

⁶² ชลัช จงสืบทันท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 35.

Responsibility) ทุกคนจะถูกลงโทษแล้วแต่ว่าใครเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมากน้อยเพียงใด ก็รับโทษจำคุกเท่านั้น โดยผู้ที่กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งจะต้อง “เข้าคุก” อย่างเดียว ไม่มีการปรับ เห็นได้ว่าวิธีการที่ใช้ในประเทศญี่ปุ่นที่สำคัญคือต้องมีการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างเด็ดขาดเพื่อให้เป็นตัวอย่างและเพื่อการป้องปราม (Deterrence) โดยเฉพาะอย่างยิ่งโทษจำคุก เพราะในแง่หนึ่งคนที่โกงการเลือกตั้งคือคนที่ทำลายระบอบการเมืองการปกครอง ซึ่งเท่ากับเป็นการทำลายประเทศชาติจึงเป็นการกระทำที่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมโดยรวม⁶³

3) การพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

เดิมเมื่อมีการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งเกิดขึ้น บุคคลผู้มีส่วนได้เสียสามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลสูงของญี่ปุ่น (High Court) พิจารณา ต่อมาได้มีการพัฒนาสู่ศาลเลือกตั้งพิจารณาวินิจฉัย โดยศาลเลือกตั้งของประเทศญี่ปุ่นได้มีการพัฒนาโดยนำแบบมาจากประเทศอังกฤษ

โดยการฟ้องคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถฟ้องร้องความสมบูรณ์ของการเลือกตั้งและเกี่ยวกับการตัดสินใจบุคคลเกี่ยวกับการเลือกตั้งต่อศาลเลือกตั้งโดยตรง โดยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งถือเป็นคดีอาญายอมความไม่ได้ ส่วนโดยการพิจารณาคดีเลือกตั้งจะเป็นไปตามมาตรา 82 ของรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น กล่าวคือ การพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ให้ดำเนินการใน ศาลโดยเปิดเผย เมื่อผู้พิพากษาทั้งหมดเห็นพ้องต้องกันเป็นเอกฉันท์ว่ากรณีจะเป็นการกระทำความผิดต่อศีลธรรมอันดีและความสงบเรียบร้อยของสาธารณชน ศาลอาจดำเนินการพิจารณาคดีโดยไม่เปิดเผยได้ อย่างไรก็ตาม การพิจารณาคดีอาญาเกี่ยวกับความผิดทางการเมือง (คดีเลือกตั้ง) จะต้องกระทำโดยเปิดเผยเสมอ

⁶³ ธรรมนูญฉบับที่ 1, เรื่องเดิม.

2.2 ประเทศที่องค์กรอื่นตรวจสอบการเลือกตั้ง

2.2.1 ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ระบบกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นแบบภาคพื้นยุโรป ที่ให้ความสำคัญต่อกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) และมีการแยกกฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชนออกจากกัน ฝรั่งเศสมีระบบศาลเป็นระบบศาลคู่ กล่าวคือ มีระบบศาลยุติธรรม (Judicial System) ซึ่งพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและอาญาทั่วไป โดยมีศาลฎีกา (Cour de Cassation) เป็นศาลสูงสุดและระบบศาลปกครอง (Administrative System) ซึ่งพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีปกครอง โดยมีสภาที่ปรึกษาแห่งรัฐ (Conseil d'Etat) เป็นศาลสูงสุด⁶⁴ นอกจากนี้ สาธารณรัฐฝรั่งเศสยังมีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (Le Conseil Constitutionnel) โดยตามรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสฉบับปัจจุบัน ค.ศ. 1958 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมิได้มีลักษณะเป็นศาลแต่เป็นคณะกรรมการที่มีความเป็นกลาง

1) องค์กรทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้ง

อำนาจในการพิจารณาคดีเลือกตั้งของฝรั่งเศส มีด้วยกันหลายองค์กร เช่น ศาลปกครองชั้นต้นจะทำหน้าที่พิจารณาตรวจสอบคดีเกี่ยวกับขั้นตอนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น คือ สภาจังหวัด สภาเทศบาล นายกเทศมนตรีและสามารถอุทธรณ์ต่อสภาแห่งรัฐได้

อำนาจหน้าที่ของตุลาการรัฐธรรมนูญ ในการควบคุมการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา โดยจะควบคุมคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งว่ามีสิทธิสมัครเข้ารับเลือกตั้งหรือไม่ และควบคุมการประกอบอาชีพอื่นที่ขัดต่อการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาหรือไม่ โดยบทบัญญัติรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส มาตรา 59 ได้บัญญัติให้อำนาจตุลาการรัฐธรรมนูญ ดังนี้ “คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับความถูกต้องของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา” การใช้อำนาจของตุลาการรัฐธรรมนูญ

⁶⁴ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ระบบกฎหมายของประเทศภาคพื้นยุโรป (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2528), หน้า 164.

จะต้องมีคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งโดยผู้สมัครคนใดคนหนึ่งที่แน่ชัดไม่ใช่การคัดค้านคะแนนการลงคะแนนเสียงของผู้สมัครทั้งหลาย

(1) ในกรณีแรกตุลาการรัฐธรรมนูญจะดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของการเลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติเมื่อมีการร้องโดยผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง ซึ่งจะต้องร้องต่อตุลาการรัฐธรรมนูญภายในสิบวัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง⁶⁵

(2) ตุลาการรัฐธรรมนูญจะไม่พิจารณากระบวนการเลือกตั้งทั้งหมดจะพิจารณาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับการประกาศผลการเลือกตั้งเท่านั้น⁶⁶

ในส่วนของการควบคุมคุณสมบัติของผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้ง และการประกอบอาชีพอื่นที่ขัดต่อการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ดังนี้

(1) การควบคุมคุณสมบัติของผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งและการประกอบอาชีพอื่นที่ขัดต่อการดำรงตำแหน่งและคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งมีคุณสมบัติครบถ้วนหรือไม่ ถ้ามีข้อสงสัยก็จะต้องระงับการลงทะเบียนไว้ก่อนและร้องไปยังศาลปกครองชั้นต้น (Tribunal Administrative) ภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่การระงับลงทะเบียนดังกล่าว ศาลปกครองชั้นต้นมีอำนาจสั่งห้ามผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งได้ในกรณีขาดคุณสมบัติดังกล่าว ซึ่งคำพิพากษาศาลชั้นต้นนี้อาจถูกคัดค้านได้ ถ้ามีการร้อง ต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญขอให้การเลือกตั้งเป็นโมฆะ และถ้าผู้ว่าราชการจังหวัดไม่ไปร้องต่อศาลปกครองชั้นต้นภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงถือว่าตัวแทนรัฐบาลประจำภาคต้องลงทะเบียนรับสมัครผู้นั้น

ถ้าผู้ขาดคุณสมบัติเข้ารับเลือกตั้งได้รับเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งอื่นหรือผู้ที่ได้รับเลือกตั้งอื่นอาจร้องคัดค้านการเลือกตั้งนั้นต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้ภายใน 10 วันนับแต่วันประกาศผล คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจชี้ขาดว่าการเลือกตั้งนั้นเป็นโมฆะเพราะผู้ได้รับการเลือกตั้งนั้นขาดคุณสมบัติจริง ถ้า

⁶⁵ สุวัชรี้ กรรเจียกพงษ์, เรื่องเดิม, หน้า 112.

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 113.

ระยะเวลา 10 วันนับแต่วันประกาศผลเลือกตั้งได้ล่วงพ้นไปแล้ว ผู้มีอำนาจร้อง ต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญว่าการเลือกตั้งเป็นโมฆะเพราะผู้ได้รับการเลือกตั้งขาดคุณสมบัติ คือ สภาใดสภาหนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (Garde de Sceaux) หรืออัยการ (Ministe Republic)

(2) การควบคุมคุณภาพการประกอบอาชีพอื่นที่ขัดต่อการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา กรณีนี้เกิดขึ้นภายหลังการเลือกตั้งผู้มีอำนาจร้องต่อตุลาการรัฐธรรมนูญ คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือสภาใดสภาหนึ่ง และถ้าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าผู้ได้รับการเลือกตั้งประกอบอาชีพอื่นซึ่งต้องห้ามก็จะถูกปลดออกจากตำแหน่ง ซึ่งการตรวจสอบโต้แย้งเกี่ยวกับการเลือกตั้งในฝรั่งเศสบางเรื่องเป็นอำนาจของศาลปกครอง (สภาแห่งรัฐ) เพราะศาลปกครองมีอำนาจในการพิจารณาคดีเลือกตั้งดังกล่าวข้างต้นด้วย ส่วนบางเรื่องเป็นอำนาจของตุลาการรัฐธรรมนูญ โดยตุลาการรัฐธรรมนูญจะทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องของการเลือกตั้งและควบคุมคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งของฝ่ายนิติบัญญัติ (การเลือกตั้งในระดับชาติ) ในกรณีที่มีการร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด เพื่อให้ดำเนินไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมและเป็นองค์กรที่จะประกาศรับรองผลขึ้นเด็ดขาดของการเลือกตั้งดังกล่าว⁶⁷

2) การกระทำที่เป็นความผิดกฎหมายเลือกตั้ง⁶⁸

การกระทำที่เป็นมูลเหตุในการร้องคัดค้านการเลือกตั้งของประเทศฝรั่งเศสมีหลายกรณีด้วยกัน แต่ตุลาการรัฐธรรมนูญ (Le Conseil Constitutionnel) จะสั่งให้ยกเลิกการเลือกตั้งนั้นและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก็ต่อเมื่อการกระทำนั้นได้ส่งผลให้ผลการเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงไป การกระทำที่เป็นการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ได้แก่ การกระทำความผิดต่อไปนี้

⁶⁷ สุวัชรี้ กรรเจียกพงษ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 114.

⁶⁸ พัชโรคม ลิ้มปียญ์เยอร์, เรื่องเดิม, หน้า 85-86.

(1) การสร้างอิทธิพลกดดัน (Pressions) การใช้อิทธิพลกดดันในทางปกครองโดยผู้ว่าราชการจังหวัดใช้อิทธิพลกดดันเพื่อให้มีการออกเสียงไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สมัคร การที่นายจ้างใช้อิทธิพลกดดันลูกจ้างเพื่อให้ออกเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง เป็นต้น

(2) การใช้กลอุบาย (Les Manoeuvres) ได้แก่ การใช้กลอุบายโดยการฉ้อฉลล่อลวง (Les Manoeuvres Frauduleuses) เช่น การทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ตรงต่อความจริง, การแจกจ่ายสิ่งของเพื่อแลกกับการไปลงคะแนนเสียงให้ การที่เจ้าหน้าที่ยอมให้มีการลงคะแนนเสียงโดยไม่มีการตรวจสอบบัตรประจำตัวประชาชน, เป็นต้น การใช้กลอุบายโดยการเผยแพร่ข้อความอันเป็นเท็จหลอกลวงประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (Les Manoeuvres Mensongeres) เช่น การให้ข้อมูลอันเป็นเท็จเพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าใจผิดเกี่ยวกับทัศนคติของพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งบางคน การหาเสียงใส่ร้ายป้ายสีคู่แข่งในคืนก่อนวันที่มีการเลือกตั้ง เป็นต้น

(3) การกระทำผิดกฎหมาย (Les Iregularites) ได้แก่ การกระทำ ความผิดในช่วงที่มีการเตรียมการเลือกตั้ง (Les Regularites dan les Operation Preables) เช่น การไม่ประกาศบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งภายในเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้ประชาชนตรวจสอบตามที่กำหนดในกฎกระทรวง บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งปรากฏชื่อนुकคลซึ่งตายไปแล้วหรือมาเพิ่มเติมรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในภายหลังหมดเวลาที่ทำให้มีการแก้ไขได้ เป็นต้น

ความผิดในช่วงของการหาเสียงเลือกตั้ง (Les Regularites dan la Campagne Electorale) เช่น ใบปลิวหาเสียงเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายมีข้อความสับสน ประมาท เนื้อหากล่าวร้ายรุนแรงเลวขอเขตการแข่งขัน สีของป้ายหาเสียงไม่ชอบตามที่กฎหมายกำหนด (ฝรั่งเศสห้ามใช้สีของป้ายหาเสียงเป็นสี น้ำเงิน ขาว แดง) สถานที่ปิดป้ายหาเสียง ขนาดของป้าย จำนวนป้าย เนื้อหาของป้าย ระยะเวลาที่ปิดป้ายไม่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด หรือกรณีที่นักข่าวเขียนข่าวหรือรายงานข่าวแต่ผู้สมัครคนใดคนหนึ่งโดยไม่เคารพในความเสมอภาคของผู้สมัครทุกคนก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของผู้สมัคร เป็นต้น

การกระทำความผิดในช่วงของการลงคะแนนเสียง (Les Iregularites dan les Operation de Vote) เช่น ประกาศรายชื่อผู้สมัครที่ทางราชการจัดทำไว้มีขนาดไม่เท่ากัน หรือมีบุคคลอื่นแรกเข้ามาหรือตกชื่อของผู้สมัครฯ คนหนึ่งไป หน่วยเลือกตั้งเปิดปิดก่อนเวลาตามที่กฎหมายกำหนด เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบไม่อยู่ในหน่วยเลือกตั้ง การปล่อยให้การลงคะแนนเสียงโดยผู้ที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนมีการเวียนเทียนกันลงคะแนน โดยบุคคลผู้หนึ่งออกเสียงเลือกตั้งเกินกว่าหนึ่งครั้ง

3) การพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

วัตถุประสงค์ของการพิจารณานั้น ก็เพื่อเป็นการพิจารณาและตรวจสอบว่าผู้เลือกตั้งนั้น ได้รับการเลือกตั้งมาโดยถูกต้องตามขั้นตอนของกระบวนการตามกฎหมายหรือไม่ ซึ่งการพิจารณาคดีเกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งนี้เป็นคดีทางด้านมหาชนโดยเฉพาะ สำหรับผู้ที่มีสิทธิฟ้องร้องคดีได้นั้น คือ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอันได้แก่ ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกตั้ง

โดยการร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะต้องทำเป็นคำร้อง (La Requete) ยื่นต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (Le Conseil Constitutionnel) เพื่อพิจารณาวินิจฉัย โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นค่าฤชาธรรมเนียมอากรต่าง ๆ และคำร้องจะต้องมีการลงลายมือชื่อผู้ร้อง ชื่อ นามสกุล ที่อยู่ และสถานภาพของผู้ร้องทุกคน (เป็นผู้เลือกตั้งหรือสมัครรับเลือกตั้ง) ชื่อ นามสกุล ของผู้ได้รับเลือกตั้งที่ถูกคัดค้าน มูลเหตุในการร้องคัดค้านและรายละเอียดของเขตเลือกตั้งด้วย ในการยื่นคำร้องผู้ยื่นจะต้องแนบเอกสารที่เกี่ยวข้องไปให้ครบถ้วนและยื่นต่อเลขาธิการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (Secretariat General du Conseil) หรือผู้ว่าราชการจังหวัด (Prefet) หรือผู้ปกครองอาณานิคม (Chef Du Territoire) กรณีที่เป็นการยื่นคำร้องต่อผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้ปกครองอาณานิคม บุคคลดังกล่าวเมื่อ ได้รับคำร้องจะต้องแจ้งต่อเลขาธิการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญและคอยตามผลการพิจารณา

ตามรัฐกำหนด (L' Ordonnance) ประกอบรัฐธรรมนูญมาตรา 33 กำหนดว่า การคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องร้องภายใน 10 วันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าไม่ยื่นภายในกำหนดเวลาดังกล่าวนี้ภายหลังจะมายื่น

คำร้อง-คัดค้านอีกไม่ได้ เว้นแต่เป็นเรื่องความสงบเรียบร้อย ซึ่งจากคำพิพากษาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญการกระทำบางอย่าง เช่น การใช้บัตรปลอม การก่อความไม่สงบในการเลือกตั้ง ความผิดพลาดในการลงคะแนนเลือกตั้ง เป็นต้น เหล่านี้ไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยจะร้องเกินสิบวันไม่ได้ อย่างไรก็ตามมีความเห็นแย้งว่าการแบ่งแยกระหว่างเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยและเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยไม่น่าจะเป็นเรื่องสำคัญ เพราะว่าการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภานั้น โดยหลักเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยทั้งหมด กฎเกณฑ์ทุกกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งมีเป้าหมายเพื่อที่จะปกป้องคุ้มครองผู้เลือกตั้งซึ่งหมายถึงประชาชนส่วนใหญ่ ยิ่งเสียดายกว่าผู้สมัครรับเลือกตั้ง⁶⁹

มีข้อสังเกตว่า ในกรณีที่ผู้ได้รับเลือกตั้งไม่ได้รับคะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาดอย่างแท้จริง (L' Eluna Plus la Majorite) หรือกรณีที่เหตุการณ์ไม่สามารถควบคุมได้ (L' Impossibilite du Controle) เช่น เอกสารที่สำคัญเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เป็นต้นว่า บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือบัตรเลือกตั้งหายไป ตุลาการรัฐธรรมนูญจะยกเลิกการเลือกตั้งนั้นและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ส่วนการลงคะแนนเสียงโดยมิชอบ (Les Ecart des Voix) โดยหลักแล้วไม่ว่าจะเป็นการสร้างอิทธิพลกดดัน (La Pression) การใช้กลอุบาย (La Manoeuvre) หรือกระทำที่ผิดกฎหมาย (L' Irregulaite) การกระทำดังกล่าวนี้จะต้องส่งผลให้ผลการเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงไป ตุลาการรัฐธรรมนูญจึงจะถือว่าเป็นมูลเหตุในการสั่งเพิกถอนการเลือกตั้งนั้น แต่อย่างไรก็ดีการสร้างอิทธิพลกดดัน การใช้กลอุบายหรือการกระทำผิดกฎหมายหรือกระทำผิดที่ผิดกฎหมายนั้นจะไม่ทำให้ผลการเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงไปแต่ได้ส่งผลเป็นการทำลายความบริสุทธิ์ยุติธรรมในการเลือกตั้ง (Pour Resultat de Porter Atteinte a la Sincerite du Scrutin) ตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสก็ถือเป็นเหตุในการเพิกถอนการเลือกตั้ง⁷⁰

ในประเทศฝรั่งเศสเวลาและสถานที่ในการพิจารณาคดีเลือกตั้งจะถูกกำหนดขึ้นภายใต้การควบคุมของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และในช่วงสองอาทิตย์

⁶⁹ วิเชียร แก้วมณีโชติ, เรื่องเดิม, หน้า 70-71.

⁷⁰ พิชโรคม ลิ้มปิชญ์, เรื่องเดิม, หน้า 86-87.

แรกของเดือนตุลาคมในแต่ละปี คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะเลือก พนักงานผู้ช่วย-
ผู้รับผิดชอบสำนวน (The Assistant Rapporteur) จำนวน 10 คน จากพนักงาน
ผู้รับผิดชอบสำนวนของสภาที่ปรึกษาแห่งรัฐ (The Referendary Councillor of the Court
of Auditor) พนักงานผู้ช่วยรับผิดชอบสำนวนนี้ไม่มีสิทธิออกเสียงในการพิจารณาคดี
และในทันทีที่ได้รับคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะ
ทำการแต่งตั้งพนักงานผู้รับผิดชอบสำนวน (The Rapporteur) คนหนึ่งโดยเลือกจาก
พนักงานผู้ช่วยรับผิดชอบสำนวนทั้งหมด ซึ่งกลุ่มบุคคลดังกล่าวนี้จะทำการสอบสวน
เรื่องราวที่อยู่ในความรับผิดชอบและจะนำเสนอต่อที่ประชุมคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ
ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญอาจทำการตัดสินใจได้โดยไม่ต้อง
ไต่สวนคำร้องนั้น ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าคำร้องคัดค้านนั้นไม่สามารถที่จะยอมรับได้
หรือปรากฏว่าไม่ทำให้ผลการเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงไป และในกรณีที่จำเป็นคณะตุลาการ
รัฐธรรมนูญและผู้รับผิดชอบสำนวนมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานและรายงานต่าง ๆ ที่
เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งมาเพื่อประกอบการพิจารณาได้

ส่วนคดีที่เกี่ยวกับกระบวนการเตรียมการเลือกตั้ง (เกี่ยวกับนิติกรรม
ทางปกครองที่มีขึ้นเพื่อการเลือกตั้ง) สำหรับการเตรียมการเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของฝ่าย
ปกครองคำสั่งและการกระทำต่าง ๆ ของฝ่ายปกครองที่เกี่ยวกับการเตรียมการเลือกตั้ง
เหล่านี้โดยการพิจารณาจะมีผลเป็นการเพิกถอนนิติกรรมทางการปกครองนั้น ๆ หาก
ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเป็นการให้สัตยาบันแก่นิติกรรมปกครองหากนิติกรรมนั้น
ชอบด้วยกฎหมาย

2.2.2 ประเทศฟิลิปปินส์

ในวันที่ 22 สิงหาคม ค.ศ. 1940 ตามพระราชบัญญัติคอมมอนเวลท์
(Commonwealth Act) มาตรา 607 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการควบคุม การเลือก
ตั้งขึ้น และมีการวิวัฒนาการในเวลาต่อมาได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญของฟิลิปปินส์
โดยมีการบัญญัติคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งหรือคอมมิเลคอยู่ในรัฐธรรมนูญ
ฟิลิปปินส์⁷¹

⁷¹ ชัยรัตน์ จยวรรณ, เรื่องเดิม, หน้า 150.

คณะกรรมการการควบคุมการเลือกตั้ง (Commission on Election) หรือเรียกย่อ ๆ ว่า “คอมมิเลค” (Comelec) เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ตั้งขึ้นเพื่อป้องกันการใช้อำนาจของคนคนเดียวในการเลือกตั้ง และมีอิทธิพลต่อการซื้อสิทธิ-ขายเสียงสูงประกอบไปด้วยคณะบุคคลดำเนินการเลือกตั้งทั่วประเทศ ประธานและคณะกรรมการได้รับการเสนอชื่อโดยประธานาธิบดี แล้วนำเข้าสู่สภาเพื่อพิจารณาอนุมัติ แต่ต้องได้รับความยินยอมจากคณะกรรมการการแต่งตั้ง (ประกอบด้วย 2 สภา) จะ Vote เลือกกันแม้ประธานาธิบดีจะเสนอชื่อเข้าสภาและเป็นพรรคพวกของประธานาธิบดีด้วยก็ตามคอมมิเลค (Comelec) เหล่านี้ต้องมีประวัติการทำงานที่ดีไม่ ค่างปร้อยและเคยว่าความมาอย่างน้อย 10 ปี และเป็นเนติบัญญัติด้วย ชื่อเหล่านี้จะนำสู่การถกเถียงกันในสภา และหลังจากนั้นเข้าสู่การอภิปรายในคณะกรรมการการแต่งตั้งซึ่งประกอบด้วยกรรมการทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน⁷²

1) องค์กรทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้ง

คณะกรรมการการควบคุมการเลือกตั้ง (Comelec) ทั้งเจ็ดคน และเจ้าหน้าที่ในสำนักงานซึ่งแบ่งงานออกเป็น 16 กอง ในการพิจารณาข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการเลือกตั้งจะเป็นหน้าที่ของแผนกข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการเลือกตั้งและคำวินิจฉัย (ซึ่งเจ้าหน้าที่จะจบการศึกษากฎหมายทั้งหมด) มีหน้าที่รับผิดชอบคดีโต้แย้งทั้งหมดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ผลการเลือกตั้ง คุณสมบัติของผู้สมัคร ในระดับจังหวัดและเทศบาลเมือง และเป็นตัวแทนคอมมิเลคไปที่ศาลฎีกา ในกรณีที่มีการฟ้องร้องเกี่ยวกับการ โกงการเลือกตั้ง หรือการประท้วงขึ้น คณะกรรมการการควบคุมการเลือกตั้งมีอำนาจในการพิจารณาตัดสินข้อพิพาท ๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้ง การลงคะแนนและข้อโต้แย้งในคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งทั่วทุกภาค จังหวัดและในเมืองอย่างเป็นทางการแต่อย่างไรก็ตาม หากเห็นได้ชัดว่าการตัดสินข้อโต้แย้งของคณะกรรมการควบคุม

⁷²สุภาภรณ์ แจ่มสุข, “ปัญหาทางกฎหมายของวิธีพิจารณาคดีเลือกตั้งตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย-ธุรกิจบัณฑิตย์, 2552), หน้า 63.

การเลือกตั้งขัดต่อกฎหมายหรือเป็นใช้อำนาจตามความพอใจโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลสูงก็สามารถเข้ามาตรวจสอบการตัดสินใจของคณะกรรมการการควบคุมการเลือกตั้งได้ และเป็นกรณีเดียวที่ศาลสูงจะมีอำนาจเข้าไปแทรกแซงการตัดสินใจของคณะกรรมการการควบคุมการเลือกตั้งได้ ที่ศาลสูงไม่มีอำนาจเข้าไปแทรกแซงกรณีอื่นก็เนื่องมาจาก คณะกรรมการการควบคุมการเลือกตั้งเป็นองค์กรพิเศษที่จัดตั้งขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อดูแล การเลือกตั้ง และคณะกรรมการการควบคุมการเลือกตั้งจะมีความรู้มีประสบการณ์ทาง การเมืองสมควรเป็นผู้ตัดสินปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

คณะกรรมการการควบคุมการเลือกตั้ง (Comelec) มีอำนาจในการ ตัดสินใจเรื่องจำนวนและสถานที่ตั้งของการลงคะแนน ตรวจสอบทะเบียนรายชื่อผู้มี สิทธิเลือกตั้งแต่กรณีเกิดปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการลงคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องยื่นคำร้องต่อศาล และมีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนในเรื่องที่ สมควรและดำเนินการสอบสวนในกรณีที่มีการกระทำผิดฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้ง รวมถึง การกระทำ หรือการละเว้นการกระทำในการเลือกตั้งหรือโครงการเลือกตั้งแต่เมื่อ คณะกรรมการการควบคุมการเลือกตั้งได้มีการวินิจฉัยแล้วก็สามารถฎีกาต่อศาลได้⁷³

อำนาจหน้าที่ของคอมมิเลค (Comelec) ตามรัฐธรรมนูญ หมวดที่ 2 มาตรา 19 ได้แก่⁷⁴

(1) บังคับใช้และบริหารกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการ เลือกตั้ง การออกเสียงประชามติ การเสนอร่างกฎหมาย การลงประชามติ และการ ถอดถอนผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง

(2) มีเขตอำนาจก่อนหน่วยอื่นในการพิจารณาคดีทั้งปวงเกี่ยวกับการ เลือกตั้ง ผลการนับคะแนน และคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งระดับภาค จังหวัดและ เทศบาล และมีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ในคดีการเลือกตั้งผู้บริหาร หรือสมาชิกสภา- เทศบาล หรือสมาชิกสภาหมู่บ้านที่ผ่านการพิจารณาของศาลชั้นต้นมาแล้ว

⁷³ชัยรัตน์ จยวรรณ, เรื่องเดิม, หน้า 150.

⁷⁴สุภาภรณ์ แจ่มสุข, เรื่องเดิม, หน้า 65-67.

(3) ตัดสินชี้ขาดปัญหาทั้งหมดที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งการกำหนดจำนวนและที่ตั้งของหน่วยลงคะแนน การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่เลือกตั้งและการจดทะเบียนผู้มีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง แต่ไม่มีอำนาจตัดสินเกี่ยวกับสิทธิในการออกเสียงลงคะแนน

(4) มอบหมายให้หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ของรัฐบาล รวมทั้งกองทัพของฟิลิปปินส์ทำหน้าที่แทนคณะกรรมการฯ เพื่อช่วยทำให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างเสรี เรียบร้อย สุจริตและน่าเชื่อถือ ทั้งนี้ ต้องได้รับความเห็นชอบจากประธานาธิบดีก่อน

(5) รับจดทะเบียนพรรคการเมือง องค์การหรือสหการต่าง ๆ หลังจากได้รับหลักฐานอย่างเพียงพอแล้ว โดยองค์การเหล่านี้จะต้องส่งนโยบายหรือโครงการในการปกครองมาให้พิจารณาด้วย นอกเหนือจากเงื่อนไขอื่น ๆ นอกจากนั้น ยังมีอำนาจรับรององค์การประชาชนที่คณะกรรมการฯ มอบหมายหน้าที่ดูแลการเลือกตั้งได้อีกด้วย

(6) ร้องเรียนไปยังศาลเมื่อได้รับคำร้องที่มีหลักฐาน หรือเมื่อเห็นสมควรเพื่อให้ศาลเพิ่มชื่อ หรือถอนชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน สืบสวนสอบสวน และเมื่อเห็นเหมาะสมก็สามารถฟ้องร้องคดีละเมิดกฎหมายเลือกตั้ง รวมทั้งการละเว้นการกระทำใด ๆ อันเป็นการทุจริตการกระทำผิด และปฏิบัติมิชอบในการเลือกตั้ง

(7) เสนอแนะให้รัฐสภาออกมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการลดค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง รวมทั้งจำกัดสถานที่ในการติดป้ายโฆษณา และในการป้องกันและลงโทษการทุจริต การกระทำผิด และปฏิบัติมิชอบและการสมัครรับเลือกตั้งเพื่อก่อวินาศกรรมรูปแบบ

(8) เสนอแนะให้ประธานาธิบดีถอดถอน หรือลงโทษทางวินัยแก่เจ้าหน้าที่และลูกจ้างใด ๆ ที่คณะกรรมการฯ มอบหมายให้ทำหน้าที่แทนฐานละเมิดหรือไม่รับรู้ หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ระเบียบ และคำตัดสินของคณะกรรมการฯ

(9) เสนอรายงานโดยละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการเลือกตั้งในแต่ละครั้ง การออกเสียงประชามติ การลงประชามติ การใช้สิทธิเริ่ม หรือการถอดถอนผู้ได้รับเลือกตั้ง

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง (Comelec) ตามมาตรา 52 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง⁷⁵

(1) ใช้อำนาจกำกับดูแลและควบคุมโดยตรงต่อเจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของรัฐและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานใช้บังคับกฎหมายของรัฐบาล ที่กฎหมายเลือกตั้งกำหนดให้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

(2) ระหว่างการหาเสียงและสามสิบวันหลังจากวันเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ที่จะมอบหมายให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือมอบหมายคนของกองทัพ สำนักงานสืบสวนสอบสวนแห่งชาติ ตำรวจแห่งชาติ หรือหน่วยงานอื่นที่คล้ายกันของรัฐ ยกเว้นกองกำลังรักษาดินแดนฝ่ายพลเรือนให้ทำหน้าที่เป็นผู้แทนของคณะกรรมการฯ เพื่อทำให้การเลือกตั้งพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งของประเทศที่ตกอยู่ใต้การคุกคามของการก่อการร้ายที่จริงจังให้ประชาชนออกเสียงให้ หรือต่อต้านผู้สมัครหรือพรรคการเมืองให้เป็นไปโดยเสรี เรียบร้อยและสุจริต

(3) ประกาศกฎและระเบียบ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง และกฎหมายอื่นที่คอมมิลิต มีหน้าที่ต้องบังคับไว้และบริหารให้เป็นผล รวมทั้งกำหนดการจ่ายค่าธรรมเนียมตามกฎหมาย และรวบรวมเงินนั้นเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในกิจการคณะกรรมการฯ ตามอัตราที่คณะกรรมการฯ กำหนดไว้ในกฎและระเบียบ

(4) สั่งให้ผู้ที่มีข้อโต้แย้งมาพบคอมมิลิต ออกหมายเรียกและรับฟังคำให้การในการสืบสวนหรือการพิจารณาที่คณะกรรมการฯ จัดขึ้น และอาจมอบหมายอำนาจดังกล่าวให้กับนิติกรของคณะกรรมการฯ ไปทำหน้าที่ได้

(5) ลงโทษผู้ละเมิดอำนาจคอมมิลิต ให้เหมือนผู้ทำละเมิดอำนาจศาล

⁷⁵ สุภาภรณ์ แจ่มสุข, เรื่องเดียวกัน, หน้า 68-69.

(6) บังคับการให้เป็นไปตามคำตัดสิน ประกาศ คำสั่งและคำแนะนำของคอมมิสชัน ซึ่งมีความสำคัญเหนือกว่าองค์กรอื่น ยกเว้นของศาลฎีกา หรือคำสั่งของศาลให้ปล่อยตัวจากการคุมขัง

(7) กำหนดรูปแบบของบัตรต่าง ๆ ที่จะใช้ในการเลือกตั้ง การออกเสียงประชามติ หรือการลงประชามติ

(8) จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ และบริการต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการเลือกตั้ง โดยการเปิดประมูล

(9) นำเครื่องมือ และเทคโนโลยีนำสมัยที่สุดมาใช้โดยคำนึงสถานการณ์ในพื้นที่และงบประมาณ

(10) ดำเนินการรณรงค์อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ผ่านทางหนังสือพิมพ์ที่จำหน่ายทั่วไป วิทยุและสื่อมวลชน เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชนและแจ้งให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทราบถึงกฎหมายเลือกตั้ง กระบวนการ คำตัดสิน และเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับงานและหน้าที่ของคณะกรรมการ และความจำเป็นที่จะต้องมีการเลือกตั้ง สะอาด เสรี เรียบร้อยและสุจริต

(11) ระดมกลุ่ม หรือองค์การประชาชนต่าง ๆ ที่ไม่ฝักใฝ่กับพรรคการเมืองจากภาคประชาชน กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มธุรกิจ และกลุ่มแรงงานที่มีความเป็นกลางและซื่อสัตย์ ซึ่งมีสมาชิกมากพอและมีความสามารถในการดำเนินการอย่างสอดคล้องประสาน เพื่อช่วยในการปฏิบัติการต่าง ๆ เป็นไปตามประมวลกฎหมายเลือกตั้งและมติ คำสั่งและคำแนะนำของคณะกรรมการฯ ทั้งนี้ เพื่อให้การเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งต่าง ๆ เป็นไปโดยเสรี เรียบร้อยและสุจริต

(12) จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ปัญหา หรือข้อโต้แย้งในเมืองหรือจังหวัด เมื่อมีผู้เสนอประเด็นที่เหมาะสมและมีพยานมากพอ โดยคำนึงถึงสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ รวมทั้งงบประมาณสำหรับการนี้ด้วย

(13) กำหนดเวลาดำเนินการในการจดทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้เหมาะสมเพื่อป้องกันมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องเสียสิทธิ (ฟิลิปปินส์กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งต้องมาจดทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งก่อน เพื่อทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และนำมาเป็นบัญชีควบคุมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง)

(14) ตั้งให้ยุติกิจการที่ผิดกฎหมายทุกอย่าง หรือ ริบ ทำลาย หรือยุติ การโฆษณาหาเสียงที่เป็นเท็จ ก่อให้เกิดการเข้าใจผิดและหมิ่นประมาทผู้อื่น หลังจากได้ พิจารณาและแจ้งให้ผู้ทำทราบตามสมควรแล้ว และ

(15) สืบสวนประวัติการเงินของผู้สมัครรับเลือกตั้งและองค์การ ต่าง ๆ หรือกลุ่มบุคคล เมื่อได้รับการร้องขอเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้สมัครรับเลือกตั้ง องค์การ หรือกลุ่มบุคคล หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งหลังจากที่ได้รับแจ้งและพิจารณา ข้อเท็จจริงตามสมควรแล้ว

สรุปได้ว่า คอมมิสชันของฟิลิปปินส์มีอำนาจหน้าที่อย่างกว้างขวาง ดังนั้นหากคอมมิสชัน ข้าราชการผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่ได้รับมอบหมาย ให้จัดการเลือกตั้งสามารถระดมความร่วมมือจากองค์การประชาชนที่รักประชาธิปไตย เข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับดูแลการเลือกตั้งอย่างกว้างขวางและจริงจัง คอมมิสชัน จึงจะสามารถจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมได้

2) การกระทำที่เป็นความผิดกฎหมายเลือกตั้ง⁷⁶

การกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งในระหว่างเลือกตั้ง เช่น การ โฆษณา ข้าวสาร การอนุญาตและสิทธิพิเศษหรือการอนุญาตเป็นพิเศษ โดยรัฐบาลหรือหน่วยงาน ของรัฐเป็นเจ้าของเอื้อประโยชน์ในการหาเสียงเลือกตั้งทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน ของโอกาส เวลา สถานที่ อัตราค่าที่ของโฆษณาข่าวสารต่อสาธารณะระหว่างผู้สมัคร รับเลือกตั้ง

การทำให้เกิดความเข้าใจผิดหรือการโฆษณาชวนเชื่อไปในทางที่ ทำให้ผู้สมัครเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งเกิดความเสียหาย

การกระทำผิดในระหว่างหาเสียงเลือกตั้ง (ก่อนวันเลือกตั้ง) การให้ เงินหรือสิ่งของเพื่อทำให้เกิดอิทธิพล เชิญชวนหรือให้สินบนแก่ผู้ลงคะแนนหรือ เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

⁷⁶ชัยรัตน์ จยวรรณ, เรื่องเดิม, หน้า 157.

กระทำการขู่ฆ่าเพื่อส่งเสริมการลงสมัครรับเลือกตั้งของตน การรับเงินบริจาคจากชาวต่างประเทศ การใช้เงินมากกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ตามกฎหมายเลือกตั้ง เป็นต้น

3) การพิจารณาฟ้องร้องเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

การพิจารณาคดีเลือกตั้งของฟิลิปปินส์มีหลายระดับ ดังต่อไปนี้

(1) ระดับท้องถิ่น ให้คอมมิเลคเป็นผู้พิจารณาคดีในเบื้องต้น โดยมีแผนกกฎหมายของคอมมิเลคพิจารณาแต่ผู้สมัครอาจยื่นอุทธรณ์ไปถึงศาลฎีกาได้ตามสิทธิเสรีภาพของประชาชน

(2) ถ้าเป็นคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่เกี่ยวกับสมาชิกสภาล่าง ก็ให้ส่งเรื่องผ่านคอมมิเลคไปที่คณะตุลาการการเลือกตั้ง สภาล่าง (Representative Electoral Tribunal) ซึ่งเป็นคณะกรรมการพิจารณาคัดสินกรณีเลือกตั้งของสภาล่าง ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาสามคน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านสามคน และฝ่ายรัฐบาลที่เป็นนักกฎหมายสามคน โดยมีประธานอาวุโสที่มาจากศาลฎีกาเป็นประธาน

(3) ถ้าเป็นคดีเลือกตั้งที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาสูง ก็ให้ส่งเรื่องไปที่ Senate Electoral Tribunal คือ คณะกรรมการพิจารณาคัดสินกรณีเลือกตั้งของสภาสูง ประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาสามคน สมาชิกวุฒิสภาฝ่ายค้านสามคน และฝ่ายรัฐบาลสามคนที่เป็นนักกฎหมาย โดยมีประธานอาวุโสที่มาจากศาลฎีกาเป็นประธาน ศาลทั้งสองศาลต้องได้รับการแต่งตั้งจากกรรมการ การแต่งตั้งประกอบด้วยประธานสมาชิกสภาสูงเป็นประธาน สมาชิกสภาสูงสิบสองคนและสมาชิกสภาล่าง สิบสองคน โดยให้เลือกตั้งกันเองแต่ละสภา

(4) ถ้าเป็นคดีเกี่ยวกับผู้สมัครประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดี ก็ให้ส่งฟ้องไปยังศาลฎีกาโดยตรง

คดีส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับผลของคะแนนการเลือกตั้งโดยมีการกล่าวหากันว่า โกงคะแนนเสียง หรือผู้สมัครขาดคุณสมบัติ และการซื้อคณะกรรมการรวม

คะแนน เป็นต้น ไม่ว่าจะยื่นไปที่ศาลใด ผู้ยุทธธรรมมีสิทธิยื่นฟ้องไปถึงศาลฎีกาได้ เพราะเป็นสิทธิอันชอบธรรมของพลเมืองซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ⁷⁷

เมื่อคอมมิลจะทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนแล้ว และตัดสินคดีเลือกตั้งของผู้สมัครระดับท้องถิ่น ในระดับภาค ระดับจังหวัด เทศบาล เมือง และหมู่บ้าน และเป็นผู้ฟ้องผู้สมัครรับเลือกตั้งต่อศาล ถ้ามีการทุจริตการเลือกตั้ง หรือละเมิดกฎหมาย ส่วนการพิจารณาคดีใด ๆ รวมทั้งการอภัยโทษผู้สมัครที่ทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ต้องได้รับความเห็นชอบจากคอมมิลก่อน นอกจากนั้น คอมมิลหรือตัวแทนจากคอมมิลในท้องถิ่นที่เป็นผู้จับกฎหมายและสอบสวน (เนติบัณฑิต) จะไปร่วมในการพิจารณาคดีทุกครั้ง

หากมีการทุจริตเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น จะมีการส่งเรื่องไปที่ผู้อำนวยการเลือกตั้งแต่ละเขต ซึ่งเป็นผู้พิจารณาในขั้นต้น ที่เป็นเช่นนั้นเพราะกฎหมายของฟิลิปปินส์กำหนดเอาไว้ว่า ผู้ที่จะมาเป็นผู้ดำเนินการเลือกตั้งทุกเขตต้องสอบบารได้แล้ว และปฏิบัติการทางกฎหมายมาแล้ว จึงเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะสูง สามารถสอบสวนคดีเบื้องต้นท้องถิ่นได้ทันที จึงทำให้การพิจารณาคดีในระดับท้องถิ่นของคอมมิลก่อนข้างจะรวดเร็ว แต่ถ้าเป็นคดีของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และประธานาธิบดีอาจช้า เพราะต้องส่งเรื่องไปที่ศาลสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศาลสมาชิกวุฒิสภาและศาลฎีกา⁷⁸

2.2.3 ประเทศสาธารณรัฐอินเดีย

สาธารณรัฐอินเดียเป็นประเทศที่ปกครองในระบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ซึ่งการสอบการเลือกตั้งของสาธารณรัฐอินเดียยังได้ถูกนำมาใช้เป็นแม่แบบของคณะกรรมการการเลือกตั้งประเทศไทย⁷⁹ อีกด้วย โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งของอินเดียเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญจัดตั้งขึ้น ตามรัฐธรรมนูญฉบับลงวันที่ 25 มกราคม ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) ประกอบกับรัฐธรรมนูญอินเดียยังบัญญัติให้คณะกรรมการการ-

⁷⁷ สุภาภรณ์ แจ่มสุข, เรื่องเดิม, หน้า 69-70.

⁷⁸ พัทธโรคม ลิมพิญญ์, เรื่องเดิม, หน้า 161.

⁷⁹ ปัญญา อุดชาชน, เรื่องเดิม, หน้า 134.

เลือกตั้งอินเดียมีอำนาจกึ่งตุลาการในการตรวจสอบการเลือกตั้งในกรณีที่การเลือกตั้งนั้น มีการทุจริตเกิดขึ้น

1) องค์กรทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญอินเดีย มาตรา 324 (1) ได้บัญญัติให้อำนาจ คณะกรรมการการเลือกตั้งไว้กว้างขวาง กล่าวคือ “มีอำนาจโดยตรงในการควบคุมการ เตรียมทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง มีหน้าที่ในการควบคุมการเลือกตั้งไปสู่ รัฐสภา และสภาแห่งมลรัฐการเลือกตั้งประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีถูกมอบ อำนาจไว้ที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง” จากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวทำให้ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจอย่างกว้างขวาง รวมทั้งมีอำนาจตัดสินใจคดีความต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งทั่วไปไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติ การเลือกตั้ง ประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีหรือการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น อย่างไรก็ตามการตัดสินใจของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องอยู่ภายใต้การตรวจสอบ ของศาลสูง โดยผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการตัดสินใจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง สามารถนำคดีมาร้องเรียนเพื่อให้ศาลสูงได้สวนหรือตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของ คณะกรรมการการเลือกตั้ง⁸⁰ โดยตามมาตรา 226 แห่งรัฐธรรมนูญของอินเดียได้บัญญัติ ให้ศาลสูงจะมีอำนาจพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือตรวจสอบคำสั่งของ คณะกรรมการการเลือกตั้งต่อเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งตัดสินใจคดีหรือมีคำสั่งไม่ เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้และผู้มีส่วนได้เสียที่ได้รับความเสียหายจากการตัดสินใจ คดีของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้นำคดีดังกล่าวมาร้องต่อศาลสูงให้พิจารณาอีกครั้ง⁸¹ ตามสิทธิที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญ (Right to Constitutional Remedies) กล่าวคือ ประชาชนมีสิทธิที่จะนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกา ซึ่งมีหน้าที่ในการ พิทักษ์รัฐธรรมนูญในกรณีที่สิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญถูกละเมิด

⁸⁰ สถาบันพระปกเกล้า, คณะกรรมการการเลือกตั้งและการจัดการเลือกตั้งใน อินเดีย โครงการศึกษาบทเรียนจากการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเพื่อปรับปรุงระบบ การเลือกตั้งให้ดีขึ้น (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, 2544), หน้า 4.

⁸¹ สุภาพร แจ่มสุข, เรื่องเดิม, หน้า 81.

การเลือกตั้งอินเดียเป็นไปตามกฎหมายเลือกตั้ง คือ Representation of People Act (1950) ส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้งอินเดียมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการการเลือกตั้งทุกระดับทั้งระดับชาติและระดับมลรัฐ ดังนี้

(1) การกำหนด วัน เวลา การเลือกตั้ง และประกาศตารางการเลือกตั้ง (Election Schedule) และจะมีการประกาศในรัฐกิจจานุเบกษาให้มีการเลือกตั้งตามวัน เวลา ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอ ประกาศเลือกตั้งซ่อม สำหรับเวลาการลงคะแนน การเลือกตั้ง เวลา 07.00-17.00 นาฬิกา แต่การหาเสียงจะต้องยุติก่อน 48 ชั่วโมง และ คณะกรรมการการเลือกตั้งยังมีอำนาจในการถอนใบสมัครรับเลือกตั้ง

(2) มีหน้าที่ในการกำหนดคูหาเลือกตั้ง (Polling Station)

(3) ดำเนินการจัดการเลือกตั้ง อาทิเช่น จัดทำบัญชีผู้มีสิทธิออกเสียง ในแต่ละเขตเลือกตั้ง จัดสถานที่นับคะแนน และการจัดการในบริเวณสถานที่ดังกล่าว และจัดการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเมื่อประกาศกำหนดตารางการเลือกตั้งแล้ว จะมีการเปิด รับสมัคร และผู้สมัครก็สามารถเริ่มการหาเสียงในเขตเลือกตั้งที่ตนลงแข่งขันได้

โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง (Return Officer of the Constituency) จะเป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครให้ เสร็จสิ้นภายในหนึ่งสัปดาห์และผู้สมัครมีเวลาอย่างน้อยสองสัปดาห์ เพื่อหยั่งเสียง จากการรณรงค์การเลือกตั้งของตนและก่อนมีการเลือกตั้งระดับชาติสามวัน จะมีการ หยั่งเสียงเป็นการทั่วไปจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่ เมื่อการเลือกตั้งเสร็จสิ้นลง คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งจะนับคะแนนและประกาศผลการเลือกตั้ง และคณะกรรมการการเลือกตั้งจะรวบรวมรายชื่อผู้ได้รับการเลือกตั้ง

(4) เลือกตั้งและออกประกาศรับรองผลการเลือกตั้ง (Notification for the Due Constitution of the House) เมื่อกระบวนการเลือกตั้งสิ้นสุด ประธานาธิบดี จะเป็นผู้เรียกประชุม “โลกสภา” (Lok Sabha) หรือสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งกระบวนการ เลือกตั้งระดับชาติจะใช้เวลาประมาณ 5 ถึง 8 สัปดาห์ (35-56วัน) และพรรคการเมือง ทุกพรรคจะต้องปฏิบัติตาม Model Code of Conduct และมาตรการเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดขึ้นเพื่อความสุจริตและเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง

ด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้ผู้สมัครที่ไม่ได้ยื่นบัญชีค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งภายในระยะเวลาและตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดเป็นผู้ขาดคุณสมบัติ

2) การกระทำที่เป็นความผิดกฎหมายเลือกตั้ง

การซื้อคะแนนเสียงโดยตรง เช่น การจ่ายเงินไปให้ผู้เลือกตั้งเพื่อจูงใจให้ผู้เลือกตั้งออกเสียงเลือกตั้งแก่ตนหรือผู้อื่นในรูปของตัวเงิน หรือการทุจริตการเลือกตั้ง โดยใช้เจ้าหน้าที่ สถานที่ อุปกรณ์ เช่น เครื่องบิน เครื่องขยายเสียงและมีการให้สินบนแก่ประชาชน แนวคำพิพากษาของศาลสูงอินเดีย อาทิเช่น กรณีมีการกล่าวหาว่านางอินทรา คานธี ทุจริตการเลือกตั้ง โดยใช้เจ้าหน้าที่ สถานที่ อุปกรณ์ เช่น เครื่องบิน เครื่องขยายเสียงและมีการให้สินบนแก่ประชาชน ตลอดจนการใช้จ่ายเงินเกินกว่าที่ทางการกำหนด ศาลสูงใช้เวลาพิจารณาคดีนี้นานถึง 4 ปี จนถึงวันที่ 12 มิถุนายน 2518 ศาลสูงได้ตัดสินว่านางอินทรา คานธี มีความผิดฐานทุจริตการเลือกตั้ง โดยวินิจฉัยว่านางอินทรา คานธี ได้ใช้เจ้าหน้าที่และทรัพย์สินของรัฐในการช่วยหาเสียงจริง ส่วนข้อกล่าวหาใช้จ่ายเงินเพื่อหาเสียงเกินกว่าที่ทางการกำหนดศาลตัดสินให้นางอินทรา คานธี ถูกตัดสินให้พ้นสภาพการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและถูกตัดสิทธิห้ามมิให้ผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นเวลานาน 6 ปี⁸² เป็นต้น

3) การพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

เมื่อมีการทุจริตการเลือกตั้งเกิดขึ้น ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้มีส่วนได้เสียสามารถยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งจะรับคำร้องเรียน และตั้งคณะตุลาการการเลือกตั้ง (Election Tribunal) ซึ่งการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งคณะตุลาการการเลือกตั้งจะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 100-180 วัน มิฉะนั้นจะถือว่าการเลือกตั้งเป็น โหมะ⁸³

⁸² กระมล ทองธรรมชาติ และคนอื่น ๆ, การก่อตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้ง: การศึกษาเปรียบเทียบกรณีอินเดียและฟิลิปปินส์ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2541), หน้า 67.

⁸³ สถาบันพระปกเกล้า, เรื่องเดิม, หน้า 4.

เมื่อมีการประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว กรณีมีข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งคู่กรณีอาจฟ้องร้องการเลือกตั้งไปที่ศาลภายใน 45 วัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งและหลังจากศาลสูงตัดสินแล้วสามารถอุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุดหรือ ศาลฎีกา (The Supreme Court) เพื่อพิจารณาคัดสินใหม่ได้ หรือกรณีภายหลังจากคณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีการตัดสินแล้วผู้มีส่วนได้เสียสามารถยื่นคำร้อง (Election Petition) ต่อศาลสูงเพื่อให้ศาลสูงตรวจสอบอีกครั้ง⁸⁴

สรุปได้ว่า ทันทิที่การเลือกตั้งได้เริ่มขึ้นฝ่ายตุลาการไม่อาจแทรกแซงกระบวนการเลือกตั้งได้ แต่ภายหลังที่การเลือกตั้งเสร็จสิ้นและมีการประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะไม่สามารถตรวจสอบผลการเลือกตั้งนั้นได้ด้วยตนเองวิธีการเดียวที่จะตรวจสอบผลการเลือกตั้งได้ คือ ต้องยื่นคำร้อง (Election Petition) ต่อศาลสูง โดยการยื่นคำร้องผู้มีส่วนได้เสียอาจฟ้องร้องไปที่ศาลสูง (High Court) ภายในสี่สิบห้าวันนับแต่ประกาศผลการเลือกตั้ง และหลังจากที่ศาลสูงตัดสินแล้วสามารถอุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุดหรือศาลฎีกา (The Supreme Court) พิจารณาวินิจฉัยได้ โดยศาลสูงสุดจะกระทำการไต่สวนหรือตัดสินคดีที่เกี่ยวกับการกระทำและมีอำนาจในการตรวจสอบการตัดสินคดีของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยอำนาจของตุลาการในศาลสูงอินเดียเป็นอิสระไม่ขึ้นกับฝ่ายบริหาร⁸⁵

⁸⁴ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ฝ่ายพัฒนากฎหมาย, “คณะกรรมการการเลือกตั้ง,” วารสารกฤษฎีกาสาร 2, 3 (สิงหาคม-กันยายน 2549): 39.

⁸⁵ กระมล ทองธรรมชาติ และคนอื่น ๆ, เรื่องเดิม, หน้า 66.

3. เปรียบเทียบกระบวนการตรวจสอบการเลือกตั้ง ของประเทศไทยและต่างประเทศ

3.1 องค์การทำหน้าที่ตรวจสอบการเลือกตั้ง

- 1) อังกฤษ-ศาลเลือกตั้ง
- 2) ญี่ปุ่น-คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้ง การประกาศผลการเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของกรรมการสรุปผลการเลือกตั้ง ศาลเลือกตั้งมีหน้าที่พิจารณาคดี
- 3) ฝรั่งเศส-ตุลาการรัฐธรรมนูญตรวจสอบกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาโดยถ้าเป็นการออกเสียงเลือกตั้งหรือลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ศาลปกครองชั้นต้น มีอำนาจหน้าที่พิจารณาตรวจสอบคดีเกี่ยวกับขั้นตอนการจัดการเลือกตั้งและตรวจสอบในส่วนของคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

- 4) ฟิลิปปินส์-คอมมิชชัน ทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนเบื้องต้น ศาลฎีกา ทำหน้าที่ในกรณีมีการอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการฯ
- 5) อินเดีย-คณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งตามมาตรา 324 รัฐธรรมนูญอินเดีย

ภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งผู้ได้รับความเสียหายจากการตัดสินใจของคณะกรรมการการเลือกตั้งนำคดีมาร้องต่อศาลสูงตามมาตรา 226 รัฐธรรมนูญอินเดีย

- 6) ไทย-ก่อนการประกาศผลเลือกตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้ง
- ภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้งศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ศาลอุทธรณ์แผนกคดีเลือกตั้งกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น

3.2 องค์ประกอบขององค์กรทำหน้าที่ตรวจสอบการเลือกตั้ง

1) อังกฤษ-ผู้พิพากษาที่ได้รับการคัดเลือกตั้งจากศาล Queen's Bench Division ต้องไม่เป็นสมาชิกสภาขุนนาง (The House of Lords) โดยได้รับการคัดเลือกตั้งเป็นประจำใน ทุก ๆ ปี

2) ญี่ปุ่น-ประธานกรรมการ 1 คน และกรรมการอีก 4 คน แต่งตั้งโดยนายกรัฐมนตรีมีวาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี

3) ฝรั่งเศส-ตุลาการรัฐธรรมนูญมาจากการแต่งตั้ง 9 คน
ตุลาการ โดยตำแหน่งมีวาระการดำรงตำแหน่งตลอดชีพ
ตุลาการมาจากการแต่งตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่ง 9 ปี และมีการเปลี่ยน
ตุลาการจำนวนหนึ่งในสามทุกสามปี

ศาลปกครองชั้นต้นประกอบด้วยองค์คณะสองคนโดยตุลาการชั้นสอง
จะแต่งตั้งจากผู้มีคุณสมบัติจำนวน 3 ใน 4 ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยการปกครอง
แห่งชาติ และจาก 1 ใน 4 ผู้พิพากษา ศาลยุติธรรมหรือส่วนกลาง ภูมิภาคหรือส่วน-
ท้องถิ่นระดับผู้บริหารซึ่งมีอายุราชการมาแล้วไม่น้อยกว่าสิบปี และตุลาการชั้นสอง
แต่งตั้งคุณสมบัติจำนวน 6 ใน 7 ของตุลาการชั้นสอง และ 1 ใน 7 ของผู้พิพากษาศาล-
ยุติธรรมซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้พิพากษามาแล้วไม่น้อยกว่า 7 ปี หรือข้าราชการซึ่งมี
อายุไม่น้อยกว่า 35 ปี และได้ปฏิบัติหน้าที่ในระดับผู้บริหารมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี

4) ฟิlippินส์-คณะกรรมการ 7 คน วาระการดำรงตำแหน่งของคอมมิสเลค
จะไม่เท่ากัน สมาชิกสามคนแรกอยู่ในตำแหน่ง 7 ปี สมาชิกสองคนต่อมาอยู่ในตำแหน่ง
5 ปี สมาชิกสองคนสุดท้ายอยู่ในตำแหน่งสามปีโดยไม่มีการแต่งตั้งเข้ามาใหม่เมื่อ
สมาชิกหมดวาระ

5) อินเดีย-ประธานคณะกรรมการการเลือกตั้ง 1 คน กรรมการการเลือกตั้ง
2 คน โดยทั้งประธานคณะกรรมการการเลือกตั้งและคณะกรรมการการเลือกตั้งมี
ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 6 ปี และเกษียณอายุราชการเมื่อมีอายุครบ 65 ปี

6) ไทย-คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบด้วย ประธานคณะกรรมการ
การเลือกตั้งคนหนึ่งและกรรมการอื่นอีกสี่คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ตามคำแนะนำของ
วุฒิสภาโดยคัดเลือกจากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็น

ที่ประจักษ์มีวาระการดำรงตำแหน่งเจ็ดปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

3.3 การร้องคัดค้านการเลือกตั้ง

1) อังกฤษ-จะต้องทำเป็นคำร้องระบุรายละเอียดที่ร้องลงนามโดยผู้ยื่นคำร้อง และยื่นต่อเจ้าหน้าที่เลือกตั้งของเขตเลือกตั้งที่เกี่ยวข้องและวางเงินประกันจำนวนหนึ่ง พันปอนด์เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี

ในขณะที่ยื่น คำร้องหรือภายในสามวันนับแต่วันยื่นคำร้องโดยผู้ร้องจะต้อง แจ้งการฟ้องร้องพร้อมสำเนาคำร้องของตนไปให้แก่ผู้ต้องคำร้องโดยการร้องคัดค้าน การเลือกตั้งจะต้องดำเนินการภายในยี่สิบเอ็ดวันหลังจากที่ผลการเลือกตั้งส่งถึง ราชเลขาธิการอังกฤษหรือไอร์แลนด์เหนือ

2) ญี่ปุ่น-ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถฟ้องร้องความ สมบูรณ์ของการเลือกตั้งและเกี่ยวกับการตัดสินตัวบุคคลผู้ได้รับการเลือกตั้งต่อศาล เลือกตั้งโดยตรง

3) ฝรั่งเศส-การร้องคัดค้านในเรื่องความถูกต้องในของผลการเลือกตั้งตาม มาตรา 59 รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ผู้ร้องคัดค้านจะต้องเสนอคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษร และแนบเอกสารที่เกี่ยวข้องครบถ้วนยื่นต่อเลขาธิการตุลาการรัฐธรรมนูญไม่ต้องเสีย ค่าใช้จ่ายใด ๆ โดยจะต้องร้องภายในสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง

การร้องคัดค้านในเรื่องคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือกรณีมี คุณสมบัติ ขัดกับตำแหน่งเช่นการประกอบอาชีพหรือการร้องคัดค้านเกี่ยวกับการจัดการ เลือกตั้งจะต้องทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลปกครองชั้นต้นภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่การ ระบุลงทะเบียนผู้สมัครรับเลือกตั้ง

4) ฟิลิปปินส์-การยื่นคำร้องจะต้องทำเป็นหนังสือยื่นต่อคอมมิสชันและ คอมมิสชันจะเป็นผู้พิจารณาคำร้องในเบื้องต้น โดยเมื่อพิจารณาแล้ว

(1) กรณีการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น คอมมิสชันจะทำการพิจารณาคดีโดย ผู้สมัครอาจยื่นอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้

(2) กรณีร้องคัดค้านเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาล่างเมื่อยื่นคำร้องต่อ
 คอมนิคเลคแล้ว คอมนิคเลคจะส่งเรื่องไปที่คณะตุลาการการเลือกตั้งเพื่อพิจารณา

(3) กรณีร้องคัดค้านเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาสูงคอมนิคเลคและ
 ส่งเรื่องไปที่คณะกรรมการพิจารณาตัดสินของสภาสูง

(4) กรณีร้องคัดค้านการเลือกตั้งประธานาธิบดี รองประธานาธิบดีให้ยื่น
 ไปยังศาลฎีกาโดยตรง

ข้อสังเกต ไม่ว่าจะกรณีใดผู้ยื่นคำร้องสามารถอุทธรณ์ไปถึงศาลฎีกาได้
 เป็นสิทธิอันชอบธรรมของพลเมือง

5) อันเดีย-ก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งหากมีการร้องคัดค้านเกี่ยวกับการ
 เลือกตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งจะเป็นผู้มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัย

ภายหลังที่มีประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่
 สามารถตรวจสอบการเลือกตั้งได้ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องยื่นคำร้องต่อศาลสูง
 เมื่อมีการทุจริตการเลือกตั้ง กรณี

ผู้มีส่วนได้เสียยื่นคำร้อง จะต้องยื่นคำร้องภายในสี่สิบห้าวันนับแต่
 ประกาศผลการเลือกตั้ง และหลังจากที่ศาลสูงได้วินิจฉัยแล้วผู้ร้องสามารถอุทธรณ์ไปยัง
 ศาลสูงสุด (The Supreme Court) ได้

6) ไทย-การยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งผู้ร้องสามารถยื่นคำร้องต่อ
 คณะกรรมการการเลือกตั้งโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งจะดำเนินการสืบสวน
 สอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งเฉพาะก่อนประกาศผลการ
 เลือกตั้งเท่านั้นแต่ภายหลังประกาศผลการเลือกตั้งแล้วคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้อง
 ยื่นคำร้องต่อศาลยุติธรรมโดยในส่วนของกรรการเลือกตั้งผู้มีส่วนได้เสีย
 ไม่สามารถมายื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งได้โดยตรง คณะกรรมการการเลือกตั้งเท่านั้น
 มีสิทธิยื่นคำร้อง

การยื่นคำร้องเกี่ยวกับคุณสมบัติในการสมัครรับเลือกตั้ง เมื่อคณะกรรมการ-
 การเลือกตั้งมีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับคุณสมบัติและไม่ประกาศรายชื่อผู้ใดแล้วผู้สมัคร-
 รับเลือกตั้งสามารถยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งได้โดยตรง

3.4 การพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

1) อังกฤษ-พิจารณาโดยเปิดเผย มีการประกาศกำหนดเวลา สถานที่พิจารณาคดีเป็นการล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 14 วันก่อนการพิจารณา

พยานในศาลเลือกตั้งจะได้รับคุ้มครองโดยได้รับการยกเว้น ในการไม่ตอบคำถามที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดและคำตอบนั้นเป็นการกล่าวโทษตนเองหรือคู่สมรสหรือโดยอ้างเอกสิทธิ์ และกรณีที่พยานตอบคำถามตามความเป็นจริงจะมีใบรับรองจากศาลเลือกตั้งว่าคำตอบของพยานต่อหน้าศาลเลือกตั้งไม่อนุญาตให้นำไปเป็นหลักฐาน ในการฟ้องร้องคดีแพ่งหรืออาญาเว้นแต่กรณีที่เป็นการฟ้องร้องอาญาเกี่ยวกับการเบิกความเท็จ เมื่อศาลเลือกตั้งได้พิจารณาแล้วเสร็จจะส่งคำวินิจฉัยพร้อมความเห็นของตุลาการและรายงานพิเศษเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างพิจารณาคดีไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎร เมื่อได้รับคำวินิจฉัยแล้วดำเนินการตามคำวินิจฉัยต่อไป

2) ญี่ปุ่น-การพิจารณาวินิจฉัยกระทำโดยเปิดเผยและคดีเลือกตั้งถือเป็นความผิดอาญาของความไม่ได้

3) ฝรั่งเศส-เมื่อตรวจสอบ คำร้องคัดค้านเรียบร้อยแล้วประธานตุลาการรัฐธรรมนูญจะแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญรับผิดชอบสำนวนเพื่อรวบรวมหลักฐานและข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่การวินิจฉัยจากนั้นจะทำร่างคำวินิจฉัยเพื่อเสนอต่อตุลาการรัฐธรรมนูญต่อไป

การพิจารณาของตุลาการรัฐธรรมนูญจะค่อนข้างเป็นองค์กรทางการเมืองจึงไม่ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมทั่วไปจึงไม่ต้องนำหลักการฟังความสองฝ่ายหรือการเปิดโอกาสให้คู่ความได้ชี้แจงมาใช้ในกระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

เมื่อตุลาการรัฐธรรมนูญเจ้าของเรื่องเสนอเรื่องพร้อมทั้งความเห็นของตนแล้วก็จะมีการประชุมตุลาการรัฐธรรมนูญอย่างน้อยเจ็ดคนขึ้นไปทำการพิจารณาปัญหาที่ถูกเสนอเข้ามา เมื่อพิจารณาแล้วเสร็จจึงจะลงมติ

การพิจารณาคดีของศาลปกครองจะใช้ระบบไต่สวนโดยให้ตุลาการศาลปกครองมีบทบาทสำคัญในการสอบสวนและแสวงหาข้อเท็จจริงโดยตุลาการมีอำนาจ

กลับภาระการพิสูจน์ได้ถ้าเห็นว่าข้ออ้างของผู้ฟ้องคดีมีมูลแม้ผู้ฟ้องคดีจะมีพยานหลักฐานมาสนับสนุนข้ออ้างของตนไม่ได้ก็ตาม

4) ฟิลิปินส์-เมื่อมีการร้องคัดค้านเกิดขึ้นคอมมิสเลกทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนโดย ตั้งให้ผู้ที่มีข้อโต้แย้งมาพบคอมมิสเลก ออกหมายเรียกและฟังคำให้การในการสืบสวน ซึ่งในการสืบสวนสอบสวนมอบอำนาจให้กับนิติกรของคณะกรรมการคอมมิสเลกไปผู้ดำเนินการแทนก็ได้

5) ไทย-การสืบสวนสอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะใช้ระบบไต่สวนและเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งพิจารณาและวินิจฉัยโดยใช้ระบบไต่สวนแบบวิธีพิจารณาเต็มรูปแบบไต่สวนในห้องพิจารณาโดยศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งจะตรวจรับคำร้องภายในสามวันและเมื่อศาลได้มีคำสั่งรับคำร้อง ไว้พิจารณาแล้วจะมีหนังสือถึงประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภาแล้วแต่กรณีและนายกรัฐมนตรีให้บุคคลนั้นหยุดปฏิบัติหน้าที่ทันทีนับแต่วันที่ศาลได้มีคำสั่งรับคำร้อง และศาลจะเปิดโอกาสให้ผู้ร้องและผู้คัดค้านสามารถยื่นพยานเอกสารและต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยศาลจะนัดตรวจพยานหลักฐานหรือไม่ก็ได้ การพิจารณาของศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งจะเป็นการพิจารณาแบบต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวัน หากมีเหตุจำเป็นต้องเลื่อนคดีจะเลื่อนไปได้ไม่เกินสามวัน เมื่อพิจารณาแล้วเสร็จจะเปิดโอกาสให้คู่ความแถลงการณ์ปิดคดี เมื่อศาลมีคำสั่งแล้ว ศาลจะปิดประกาศคำสั่งไว้หน้าศาลและมีหนังสือแจ้งไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎร/ประธานวุฒิสภา นายกรัฐมนตรี

จากการเปรียบเทียบจะพบว่า องค์การที่มีหน้าที่ในการจัดให้มีการเลือกตั้งทุกประเทศจะ เป็นองค์กรที่แตกต่างหากจากฝ่ายบริหาร ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นหลักประกันความเป็นอิสระ (Freedom) ตามหลักการเลือกตั้ง เพราะหากให้ฝ่ายบริหารที่มีอำนาจรัฐทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งก็อาจใช้อำนาจที่มีอยู่สั่งการให้กลไกของรัฐเอื้อประโยชน์ให้กับผู้สมัครและพรรคการเมืองฝ่ายตน ย่อมจะก่อให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบกันขึ้นในระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วยกันเองและเมื่อมีกรณีการกระทำอันเป็นการทุจริตประพฤติดังกล่าวเลือกตั้งขึ้น ทุกประเทศก็จะกำหนดให้มีการฟ้องร้องคดีเลือกตั้งได้ แต่ส่วนใหญ่องค์กรที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีเลือกตั้งจะเป็นศาลเลือกตั้ง หรือ

แผนกคดีเลือกตั้งในศาลสูง หรือองค์กรอิสระ ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือ
คอมมิสชันเนอร์ของฟิลิปปินส์แต่เมื่อองค์กรอิสระเหล่านี้ได้มีคำวินิจฉัยแล้วผู้มีส่วนได้เสีย
มีสิทธินำคดีมาสู่ศาลเพื่อพิจารณาวินิจฉัยอีกครั้ง การตรวจสอบการเลือกตั้งใน
ต่างประเทศ อาทิเช่น

ประเทศอังกฤษหรือญี่ปุ่น สำหรับอังกฤษได้มีการจัดตั้งศาลเลือกตั้งขึ้นเป็นการ
เฉพาะกิจในระหว่างที่มีการเลือกตั้งเพื่อพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยเฉพาะ
ดังนั้นเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นในระหว่างการเลือกตั้งจะได้รับการตรวจสอบการเลือกตั้ง
โดยองค์กรตุลาการตั้งแต่ต้น ส่วนประเทศญี่ปุ่นอำนาจหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งจะ
เป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่เมื่อมีข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งเกิดขึ้น
ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถฟ้องร้อง ต่อศาลเลือกตั้งได้โดยตรง
ซึ่งศาลเลือกตั้งญี่ปุ่นได้พัฒนาเช่นเดียวกับศาลเลือกตั้งของอังกฤษ การร้องคัดค้านการ
เลือกตั้งของอังกฤษ ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องคือผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้สมัครเลือกตั้งซึ่งพบเห็น
การกระทำความผิดซึ่งบุคคลดังกล่าวมีสิทธินำคดีมาร้องต่อศาลเลือกตั้งได้โดยตรง โดย
คำร้องคัดค้านผลการเลือกตั้งจะต้องทำเป็นหนังสือระบุรายละเอียดที่ร้องและลงนามโดย
ผู้ยื่นคำร้อง เป็นต้น การพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งสองประเทศไม่ว่าจะเป็น
ศาลเลือกตั้งอังกฤษหรือญี่ปุ่นการพิจารณาคดีจะพิจารณาโดยเปิดเผย ส่วนการคุ้มครอง
พยานในคดีเลือกตั้งของอังกฤษพยานจะได้รับความคุ้มครองโดยได้รับการยกเว้นในการ
ไม่ตอบคำถามที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดและเป็นคำตอบที่เป็นการกล่าวโทษตนเอง
หรือคู่สมรส และพยานที่ตอบคำถามความความเป็นจริงจะมีใบรับรองจากศาลเลือกตั้ง
ว่า คำตอบของพยานจะไม่อนุญาตให้นำไปเป็นหลักฐานในการฟ้องร้องในคดีแพ่งหรือ
คดีอาญา ส่วนประเทศญี่ปุ่นกฎหมายเลือกตั้งญี่ปุ่นได้บัญญัติให้ความผิดเลือกตั้งเป็น
คดีอาญาอันยอมความไม่ได้โดยผู้กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งมีโทษจำคุกเพียงอย่าง
เดียวไม่มีการปรับ จะเห็นได้ว่า วิธีการที่สำคัญในการลงโทษผู้กระทำความผิดเลือกตั้งใน
ญี่ปุ่นจะเด็ดขาดเพื่อให้เป็นตัวอย่าง และเป็นการป้องปรามผู้กระทำความผิดซึ่งแนวคิดนี้
มาจากแนวคิดที่ว่า “คนที่โกง การเลือกตั้ง คือ คนที่ทำลายระบอบการเมืองการปกครอง
ซึ่งเท่ากับเป็นการทำลายประเทศชาติจึงเป็นการกระทำที่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคม
โดยรวม” นั่นเอง

ส่วนประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะมีกลไกโดยใช้องค์กรเข้าควบคุมการเลือกตั้ง ซึ่ง แต่ละองค์กรมีหน้าที่ความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน เช่น การร้องคัดค้านในเรื่อง ความถูกต้องในผลของการเลือกตั้ง ตามมาตรา 59 รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส บัญญัติให้ผู้ร้อง คัดค้านจะต้องเสนอคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษรและแนบเอกสารที่เกี่ยวข้องครบถ้วนยื่น ต่อเลขาธิการตุลาการรัฐธรรมนูญภายในสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ส่วน การร้องคัดค้านในเรื่องคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง กรณีที่มีคุณสมบัติขัดกับ ตำแหน่ง เช่น การประกอบอาชีพ เป็นต้น หรือการร้องคัดค้านเกี่ยวกับการจัดการ เลือกตั้งจะต้องทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลปกครองชั้นต้นภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่การ ระงับลงทะเบียนผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยการพิจารณาคดีเลือกตั้งของตุลาการรัฐธรรมนูญ จะค่อนข้างเป็นองค์กรทางการเมืองจึงไม่ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ใน กระบวนการยุติธรรม เช่น จะไม่มีการนำหลักการฟังความทั้งสองฝ่ายมาใช้ในกระบวนการ พิจารณาของตุลาการรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

ส่วนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งของประเทศฟิลิปปินส์ สำหรับ ประเทศฟิลิปปินส์ คณะกรรมการการควบคุมการเลือกตั้ง (คอมมิคเลค) จะตัดสิน ข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งทุกประเภท ยกเว้นกรณีเดียว คือ ปัญหาในเรื่องสิทธิของ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งผู้พิจารณาคดีดังกล่าวคือศาลเท่านั้น โดยการยื่นคำร้องคัดค้านการ เลือกตั้งจะต้องทำเป็นหนังสือยื่นต่อคอมมิคเลค และกรณีการเลือกตั้งท้องถิ่นคอมมิคเลค จะเป็นผู้พิจารณาคำร้องในเบื้องต้น โดยผู้สมัครอาจยื่นอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้ ส่วน การเลือกตั้งสภาล่างคอมมิคเลคจะส่งเรื่องไปที่คณะตุลาการการเลือกตั้งเพื่อพิจารณา ส่วนการเลือกตั้งสภาสูงคอมมิคเลคจะส่งเรื่องไปที่คณะกรรมการพิจารณาตัดสินกรณี เลือกตั้งของสภาสูง กรณีร้องคัดค้านการเลือกตั้งประธานาธิบดี รองประธานาธิบดีให้ยื่น ไปยังศาลฎีกาโดยตรง ซึ่งไม่ว่าจะยื่นต่อคอมมิคเลค ต่อมาเมื่อคอมมิคเลคหรือคณะ กรรมการตุลาการการเลือกตั้งได้มีคำวินิจฉัยแล้ว ผู้ยื่นคำร้องก็สามารถอุทธรณ์ต่อ ศาลฎีกาได้โดยถือว่าการอุทธรณ์ดังกล่าวเป็นสิทธิอันชอบธรรมของพลเมืองฟิลิปปินส์

ส่วนประเทศสาธารณรัฐอินเดียคณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีหน้าที่ในการ จัดการเลือกตั้งทั้งหมด ในส่วนของการวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งก่อนการ ประกาศผลการเลือกตั้งหากมีการร้องคัดค้านเกี่ยวกับการเลือกตั้งคณะกรรมการการ-

เลือกตั้งจะเป็นผู้มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยและยังเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียยื่นคำร้องต่อศาลสูงได้โดยจะต้องยื่นภายในสี่สิบห้าวันนับแต่ประกาศผลการเลือกตั้ง กรณีอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งภายหลังที่มีการประกาศผลการเลือกตั้งไปแล้วคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่สามารถตรวจสอบการเลือกตั้ง (ไม่สามารถวินิจฉัยคำร้องคัดค้านได้เอง) แต่จะต้องยื่นคำร้องต่อศาลสูงเมื่อเห็นว่ามีพฤติการณ์การเลือกตั้ง และหลังจากที่ศาลสูงได้มีคำวินิจฉัยแล้วผู้ร้องสามารถอุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุดได้

จะเห็นได้ว่า สำหรับประเทศสาธารณรัฐอินเดียและประเทศฟิลิปปินส์ผู้มีส่วนได้เสียสามารถร้องขอต่อศาลสูงตรวจสอบอีกครั้ง หากเห็นว่าคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคอมมิสชันเนอร์ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อกฎหมายที่มีอยู่อย่างชัดเจนก็เพื่อเป็นการยับยั้งไม่ให้คณะกรรมการตัดสินหรือมีคำสั่งที่ผิดกฎหมายซึ่งเป็นการตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งวิธีหนึ่ง แต่การเข้าตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งนั้น อย่างไรก็ตามหากมีการตรวจสอบมากเกินไปคณะกรรมการก็จะเกิดความไม่อิสระในการทำงานแต่ถ้าหากไม่มีการตรวจสอบเสียเลยคณะกรรมการ ก็จะเป็นอิสระจนเกินไปจนไม่สามารถตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรได้เลย

ปัจจุบันประเทศไทย อำนาจในการจัดการเลือกตั้งทั้งหมดเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และในส่วนของการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ในกรณีที่มีการร้องคัดค้านผลการเลือกตั้งก่อนประกาศผลการเลือกตั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 239 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งและเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีคำวินิจฉัยแล้ว รัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวบัญญัติให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด เห็นได้ว่า การบัญญัติให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุดย่อมไม่สอดคล้องกับประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอังกฤษซึ่งมีศาลเลือกตั้งตรวจสอบการเลือกตั้งตั้งแต่ต้น หรือประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่ตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการตรวจสอบการเลือกตั้งโดยกฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้สิทธิเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งนำคดีมาร้องเพื่อให้ ตุลาการพิจารณาวินิจฉัย

หรือในประเทศที่คณะกรรมการการเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเสมือน
 อำนาจตุลาการอย่าง เช่น ประเทศสาธารณรัฐอินเดียที่มีคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือ
 ประเทศฟิลิปปินส์ที่มีคณะกรรมการการควบคุมการเลือกตั้ง (คอมมิคเลค) มีอำนาจในการ
 วินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งอันเป็นการ ใช้อำนาจเสมือนอำนาจตุลาการ แต่จะ
 เห็นได้ว่าในที่สุดแล้วหากผู้มีส่วนได้เสียเห็นว่าคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง
 ไม่ชอบด้วยกฎหมายบุคคลดังกล่าวก็มีสิทธินำคดี มาฟ้องร้องต่อศาลเพื่อตรวจสอบได้
 อีกครั้ง